

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ORTAOKUL 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
ŞİİRLERDE YER ALAN DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERHAN ÇAPOĞLU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ALPASLAN OKUR

HAZİRAN 2014

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ORTAOKUL 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
ŞİİRLERDE YER ALAN DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERHAN ÇAPOĞLU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ALPASLAN OKUR

HAZİRAN 2014

BİLDİRİM

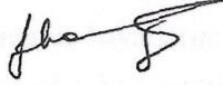
Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Erhan ÇAPOĞLU

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

'Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Havva YAMAN (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç. Dr. Alpağan Okul (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç. Dr. M. Barış Holman (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

İnsanoğlu geçmişten günümüze dünyadaki birçok yenililiğe tanıklık etmiş ve bu tanıklık günümüzde de kaldığı yerden devam etmektedir. Geçmişte bazı işleri yapmakta oldukça zorlanan insanoğlu teknolojinin ve bilimin gelişimi sayesinde bu işleri oldukça rahat ve kısa sürede yapabilmektedir. Özellikle sanayi devriminden itibaren insanların hayatlarını idame ettirme çabası için çalışması bu teknolojinin gelişimiyle paralel bir şekilde artmıştır. Ama teknolojinin gelişmesi toplumların birbirlerini etkilemelerine de neden olmuştur. Olumlu manada düşünülebilecek olan bu durum olumsuz açıdan düşünüldüğünde de etkileme alanı geniş olan toplumların zayıf toplumları etkilemesi neticesinde zayıf olan bu toplumlarda kendi benliğine yabancı, kendi benliğine uzak kişilerin yetişmesine neden olacaktır. İşte bu olumsuzluklar değerlerin eğitimiyle ve kazanımıyla giderilebilir. Çünkü değerler bu toplumun kültürel kodlarıdır, yapıtaşlarıdır. Bir insanın o toplumda uymak zorunda olduğu normlar değerlerler üzerinden verilebilir. Bu değerlerin kullanımına en elverişli ders Türkçe dersidir. Türkçe dersinde kullanılan metinlerle değerlerin aktarımı iyi bir şekilde sağlanabilir. Bu araştırmada 8.sınıfta kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki şiirler değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Bu inceleme 7 farklı ders kitabındaki şiirler üzerinden yapılmıştır. Türkçe ğretmeni olan 4 farklı uzman bu şiirleri incelemiş ve Değer İnceleme Formundaki değerlere not almışlardır. Bu uzman görüşleri baz alınarak her bir ders kitabındaki değerler bulunup tablolaştırılmıştır. Araştırma sürecinde bilgi, birikim ve tecrübelerinden yararlandığım, bana destek veren ve her zaman hoşgörüsüne sığındığım tez danışmanım Doç. Dr. Alpaslan Okur'a, beni yüksek lisans konusunda cesaretlendiren ve lisans ğretimimden itibaren desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Tuğrul Balaban'a (Amasya niversitesi), uzman görüşleriyle bana destek olan Türkçe ğretmenleri, Güven şerbetçi'ye Abdullah Dağtaş'a, Ahmet Uzun'a, Togay Emrali'ye, bu zamana kadar maddi ve manevi benden desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve kardeşime sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Erhan ÇAPOĞLU

ÖZET

ORTAOKUL 8.SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERDE YER ALAN DEĞERLER

Çapoğlu, Erhan

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Alpaslan OKUR

Haziran, 2014. xv+135 sayfa.

Bu araştırma, ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki şiir metinlerin değerler eğitimi açısından incelemesini konu almıştır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi “Ortaokul 8.Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde bulunan değerler nelerdir?” sorusu üzerine kurulmuştur.

Kuramsal çerçevede değer tanımı, değerlerin sınıflandırılması, önemi ve işlevi, değerler eğitiminin tanımı, değerler eğitimi yaklaşımları, ailede, okulda ve çevrede değerler eğitimi, değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler, Türk Milli Eğitim sisteminde değerler eğitimi, değerler eğitimi, Türkçe dersi ve şiir, şiir, ileti, tema ve çocuk şiirleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmada betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ortaokul 8. Sınıflarda okutulan 7 adet ders kitabında 33 adet şiir oluşturmaktadır. Araştırma için baz alınacak değerler, Güngör'ün (1993) değer sınıflandırmasından, Rokeach'ın (1973) araç değerler ve amaç değerler tablosundan, Yaman-Taflan-Çolak'ın (2009) ders kitaplarındaki değerler formundan yararlanılarak oluşturulmuş olup toplam 28 adet değer oluşturduğu bir liste hazırlanmıştır. 4 farklı Türkçe öğretmeni bu listeye göre 33 adet şiiri incelemiştir. Bu inceleme neticesinde alınan formlardan her öğretmenin ortak olarak işaretlediği değerler bulunup tablolştırılmıştır.

Araştırma sonucunda incelenen Şiirlerde toplam 17 adet değer başlığıyla 104 adet değer bulunmuştur. Bu kitaplarda en fazla işlenen değerin *insan sevgisi* olduğu görülmüştür. Bu değeri takip eden değerler ise *Türk büyüklerine saygı ve doğa sevgisi* değerleridir. Bulunan değerler, insan sevgisi, Türk büyüklerine saygı, doğa sevgisi, kültürel bilinç, milli bilinç, alışkanlık, barış, akılcılık, sorumluluk, dil bilinci, vatan sevgisi, hoşgörülü olma, duyarlılık, hayvan sevgisi, yardımseverlik, yurttaşlık bilinci, doğruluk, değerleridir. Bulunmayan değerler ise misafirperverlik, toplumsal kurallara uyma, görgü kurallarına uyma, aile bilinci, dini bilinç, ahlak bilinci, cesaret, büyüklere saygı, , demokrasi, tutumlu olma değerleridir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Değer Aktarımı, Türkçe Eğitimi.

ABSTRACT

THE VALUES OF POEMS INCLUDED 8TH SECONDARY SCHOOLS' TURKISH LESSON BOOKS

Çapoğlu, Erhan

Master Thesis, Department of Turkish Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Alpaslan OKUR

June, 2014. xv+135 Pages.

This research is based on the inspection of poems in Turkish lesson books used in primary schools in terms of value education. In this way the problem sentence is based on the question what the values being in the poems of Turkish lesson books. In the second part of research, theoric outline is placed. There is some information given about the description of theoric outline of value, the classification of values, importance and functions, the description of value education, the approaches of values education, the values education in family, school and environment, activities related to the values education, the values education in Turkish National Education System, the values education, Turkish lesson and poems, poems, message, topic and child poems. Descriptive Browsing is used in the research. The base of research consists of 33 poems in the 8th class 7 lesson books. The values established for research consists of from Güngör's value classification, Roleach's aim value chart to Yaman-Taflan-çolak's value form in lesson books. And list of 28 values is made ready 4 different Turkish teachers examine 33 poems according to this list. After this examination, the values marked by every teacher are found and made chart in the poems inspected from the result of research, 104 values are found on the name of 17 values. It is seen that human love is the most popular value.

The values following this value are respect to Turkish ancestors and nature love. Human love, respect to Turkish ancestors nature, love, cultural consciousness,

national consciousness, diligence, peace, rationalism, responsibility, the language conscious, homeland love, indulge, sensivity, animal love,

hospitality, the citizenship conscious are the values of fairness. The values not found are hospitality, etiquette rule, etiquette conscious, frugal, democracy, respect to ancestor, braveness.

Keywords: Value, Values Education, Transfer Of Value, Turkish Education.

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Önsöz ve Teşekkür	vi
Özet	vii
Abstract	ix
İçindekiler	xi
Tablolar Listesi	xiii
Şekiller Listesi	xv
1. Bölüm, Giriş	1
1.1 Problem Cümlesi	3
1.2 Alt Problemler	3
1.3 Önem	4
1.4 Sınırlılıklar	5
2. Bölüm, Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	6
2.1 Değer	6
2.1.1 Değerlerin Sınıflandırılması	8
2.1.2 Değerlerin Önemi ve İşlevi	18
2.1.3 Değerler Eğitimi	21
2.1.4 Değerler eğitiminde yaklaşımlar	24
2.1.4.1 Değeri telkin etme	25
2.1.4.2 Değer açıklama	26
2.1.4.3 Değer analizi	27
2.1.4.4 Ahlaki muhakeme	29
2.1.5 Ailede, okulda, çevrede değerler eğitimi	30

2.1.6 Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler	32
2.1.7 Türk Milli Eğitim sisteminde değerler eğitimi	37
2.1.8 Değerler eğitimi ve Türkçe öğretimi	43
2.2 Şiir	45
2.2.1 Şiirde ileti ve tema	46
2.2.1.1 İleti	46
2.2.1.2 Tema	47
2.2.2 Şiir ve çocuk	49
2.2.2.1 Çocuk şiirleri.....	50
2.3 Türkçe dersinde şiir yoluyla değerler eğitimi.....	52
2.4 Alanyazın Taramasının Sonucu	54
3. Bölüm, Yöntem.....	55
3.1 Araştırma modeli	55
3.2 Evren ve Örneklem	56
3.3 Verilerin toplanması.....	56
3.4 Verilerin Analizi	56
4. Bölüm, Bulgular.....	58
5. Bölüm, Sonuç, Tartışma ve Öneriler	71
5.1 Sonuç ve Tartışma.....	71
5.2 Öneriler.....	73
Kaynakça	75
Ekler	80
Özgeçmiş ve iletişim bilgileri.....	135

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Allport ve arkadaşlarının değer sınıflandırması.....	8
Tablo 2. Rokeach'ın değer sınıflandırması.....	9
Tablo 3. Schwartz'a göre değerlerin sınıflandırması	10
Tablo 4. Mengüşoğlu'na göre değerler	11
Tablo 5. Dilmaç'a göre değerler	11
Tablo 6. Çeşitli ülkelerin eğitim programlarındaki değerler.....	12
Tablo 7. Refshauge'ye göre değerler	13
Tablo 8. Makâlât'ta ahlak eğitimi	15
Tablo 9. Makâlât'ta değerlendirilebilecek değerler	16
Tablo 10. Ahlâk-ı Alâyi'de geçen değerler	17
Tablo 11. Hayriyye'de geçen değerler	18
Tablo 12. Kohlberg'e göre ahlak düzeyleri	29
Tablo 13. Ortaokullarda Türkçe dersinin saatleri.....	53
Tablo 14. Koza yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler .58	
Tablo 15. Koza yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	59
Tablo 16.Özgün yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler	60
Tablo 17. Özgün yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	60
Tablo 18. Pasifik yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler	61
Tablo 19. Pasifik yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	62

Tablo 20. TAV-Ada yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler	63
Tablo 21. TAV-Ada yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	63
Tablo 22. Harf yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler .	64
Tablo 23. Harf yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	65
Tablo 24. Bisiklet yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler	66
Tablo 25. Bisiklet yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	66
Tablo 26. Enderun yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki değerler	67
Tablo 27. Enderun yayınları 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin değer frekansları	68
Tablo 28. İncelenen ders kitaplarındaki şiirlerin toplam değer frekansları	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İncelenen Şiirlerin Toplam Değer Grafiği	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

*“Bir insanı akıl yönünden eğitip ahlâk yönünden eğitmemek,
toplumun başına bir bela yetiştirmek demektir.”*

Theodore Roosevelt

Yıllardan beri dünyada baş döndürücü bir değişim olduğu görülmektedir. Özellikle 21.yüzyıla bakıldığında bu değişim oldukça göze çarpmaktadır. Bu değişim sadece teknoloji alanında değil birçok alanda da kendisini göstermektedir. Bu hızlı değişime ayak uydurmaya çalışan insanoğlu bu değişimle birlikte birçok yeniliği, kolaylığı ve rahatlığı elde etmiştir. Özellikle iletişim ve haberleşme alanındaki değişimler insanoğluna artık bilgiyi elde etme noktasında oldukça yarar sağlamaktadır. Elde edilen bu yararlarla birlikte insanlar birçok şeyden de feragat etmiştir. Bu feragat neticesinde dünya içerisinde artan olumsuz olaylar her gün insanlığın gözleri önüne serilmektedir. Bu sebepten dolayı insanoğlu gerek dünyada gerek mensubu olduğu toplumdaki olumsuz durumlara bir çare bulmak konusunda çeşitli yollar aradığı görülmektedir. Bu yolların ve insanlığın feragat ettiği bu kavramların başında *değer* kavramı gelmektedir.

Sosyal bilimlerde değer kavramını ilk kez Polonyalı bir sosyolog olan Florian Znaniecki kullanmıştır ve kavram Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarını içinde barındıran "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995: 83). Değer bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Dolayısıyla değerlerin yapılan ve öğrenilen hareket ve eylemlerin niteliğine de vurgu yaptığı görülmektedir.(Güngör, 2000: 279). İnsanlar nasıl soğuk bir yer için kalın elbiseler giyinip soğuktan korunuyorsa nasıl ilkçağ da olduğu gibi vahşi hayvanların

saldırısından korunmak için mağaralara sığınıyorsa değerler de insanları kuşatan ve manevi olarak bünyesinde barındırıp koruyan araçlardır. Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve donanımlara verilen addır. (Yaman 2012: 18). Değerler hakkında yapılan çalışmalar değerlerin sınıflandırılması ihtiyacını doğurmuştur. Yapılan değer sınıflamalardan en fazla kabul edilenler başlıca şunlardır: Spranger, Allport-Vernon-Lidzey, Rokeach, Schwartz. Türkiye'de ise Takiyettin Mengüşoğlu, Erol Güngör değer sınıflandırmaları yapmıştır. Değerlerin özellikle yüzyıllardan beri kültürümüzü yoğuran manevi şahsiyetlerin ve onların eserlerinin içinde ahlak eğitimi olarak yer aldığı söylenebilir. Tekke-Tasavvufi Edebiyatın önemli isimlerinden Hacı Bektaş-ı Veli'nin *Makâlât* adlı eserinde ahlağın, ahlaklı olmanın ve ahlak eğitiminin ipuçlarını görmek mümkündür. Ama değerleri felsefi temellere dayandıran kişi Kınalı-zâde Ali Efendi'dir. Ali Efendi *Ahlak-ı Alayi* adlı eserinde eserinde nefs-i natika (insan ruhu), ahlak, huy kavramları, bu kavramların terbiye yoluyla değişimi, faziletler (hikmet, cesaret, iffet, adalet), rezilet (cehalet, korkaklık, iffetsizlik, zulüm), ruhi hastalıkların ilacı, ölüm korkusunun ilacı, şehvet hastalığının ilacı, cimrilik ve cömetlik kavramlarını ele almıştır. Bu nedenle Kınalı-zade Ali Efendi ilk Türk ahlakçısı olarak kabul edilir (Öztürk, 1990: 77).

İnsanların toplumlarda yaşanan olumsuzluklar neticesinde önem vermeye başladığı değerler eğitiminin ilk olarak eğitim kurumlarında uygulamaya başladığı görülmüştür. Bir çocuğun ailesinden ilk eğitimi aldığı düşünülürse ailesinden sonra ona eğitim verecek kişi öğretmendir ve yeri okuldur. İnsan davranışlarının oluşması açısından kritik döneme sahip olan okul dönemi çocukların elbette ki değerleri kazanımında da kritik bir döneme sahip olacaktır. Bu kritik dönem içerisinde en fazla öneme sahip ders Türkçedir. Çünkü gerek ilkokul da gerek ortaokulda ders saati açısından en fazla ders saatine Türkçe dersi sahiptir. Ek olarak Türkçe dersinin de içeriği de değerleri kazanmaya ve aktarmaya da oldukça elverişlidir. Özellikle yapılandırmacı anlayışa göre hazırlanmış olan yeni Türkçe Öğretim Programı değerlerin aktarımı konusunda oldukça elverişlidir. Dört temel öğrenme alanının (Dinleme, konuşma, yazma, okuma) her birinin de bu konuda oldukça elverişli olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yeni programda yer verilen problem çözme ve eleştirel düşünme becerisi değerlerin aktarımında ve kazanımında oldukça önemli

bir yere sahiptir. Çünkü bu yolla öğrenci sadece değeri alan değil o değer hakkında düşünen, konuşan ve analiz eden konumunda olacaktır.

Türkçe dersinin değer aktarımı ve değerler eğitimi açısından elverişli olmasının bir sebebi de materyallerinin oldukça elverişli olmasıdır. Gerek bir masal gerek bir hikaye değerlerin aktarımında kullanılabilir materyallerdir. Bu materyaller dışında şiirlerin de değerler eğitiminde kullanılması değer aktarımını oldukça kolaylaştıracaktır. Şiir yoluyla istenen değer öğrencilere daha iyi ve hızlı aktarılabilir. Çünkü değerler aktarılırken bilişsel olmanın yanı sıra duygusal bir etkiye ihtiyaç bulunmaktadır (Şener, 2013:2522). Bu etki şiir ile verilebilmektedir. Örnek olarak Nabi'nin "Hayriyye" si verilebilir. Eserde geçen değerlerin şiir şeklinde yani manzum şekilde ele alınışı, estetik ifadesi, sözün kalıcı ve etkileyici olmasını sağlamaktadır. Örneğin bugün değerlerin genelde hikaye ve nesir tarzında ifade edilişi bu estetik üslupla karşılaştırıldığında sönük kalmaktadır (Şener, 2013: 2522).

Bu çalışmada yöntem olarak betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle beraber doküman incelemesi yoluyla 7 farklı ders kitabındaki 33 şiirde bulunan değerler saptanmış ve nitel bir çalışma ortaya konmuştur. Bu çalışmayla birlikte ders kitaplarındaki şiirlerin hangi değerlere ne ölçüde sahip olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Bu çalışmanın amacı ortaokul 8.Sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin hangi değerleri barındırdığı belirlemektir. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi "Ortaokul 8.Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde bulunan değerler nelerdir?" sorusu üzerine kurulmuştur.

1.2 ALT PROBLEMLER

"Ortaokul 8.Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde bulunan değerler nelerdir?" sorusundan yola çıkarak araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Ortaokul 8.Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?

2. Koza Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
3. Özgün Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
4. Pasifik Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
5. TAV (ADA) Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
6. Harf Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
7. Bisiklet Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?
8. Enderun Yayınları Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerde hangi değerler ağırlıktadır?

1.3 ÖNEM

Birçok bilim adamının belirttiği gibi teknoloji ve uzay çağının yaşandığı günümüzde bilimin ve teknolojinin baş döndürücü gelişimi insanların yaşamlarını oldukça değiştirmiştir. Özellikle kitlesel iletişim araçlarının gelişmesi artık insanların mesafe tanımadan birbirleriyle haberleşmesini ve görüşmesini sağlarken buna paralel olarak bilgiye ulaşmadaki hızı da arttırmıştır. Bu durum içine kapanık toplumlarında dışarıya açılmasına olanak sağlamıştır. Bu dışa açılma süreciyle beraber toplumlar bu hızlı süreçte kendi öz benlikleri koruma konusundaki çalışmalarına hız vermiştir. Bu çalışmalarla değerlerin önemi ortaya çıkmıştır. Değerler, bir toplumun öz benliklerinden gelen ve o topluma ait yaşam kodlarıdır. Nasıl ki genetikte her insanın farklı bir kodu varsa toplumlarında birbirinden farklı kodları vardır. Bu dışa açılma süreciyle birlikte bir topluma uygun değer başka bir topluma uyumsuzluğu neticesinde kendi toplumuna, kendi benliğine yabancı bireyler ortaya çıkmaktadır.

Bu yabancılaşma karşısında her toplum önlemini almalı ve buna göre toplumu inşa etmelidir. Bir toplum inşa etmenin en birinci koşulu ise eğitimidir. Eğitim yoluyla bireylere verilmek istenenler verilebilir. Eğitimin içerisinde de değerlerin ön plana alınmasıyla birlikte eğitim alan kişilerin mensubu oldukları toplumun değerlerini benimsemeleri sağlanabilir. Bu doğrultuda ülkemizde en fazla ders saatine sahip olan Türkçe dersi ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar değerlerin aktarımında diğer dersler de sorumlu olsa da Türkçe dersi konum itibariyle diğer derslerden daha fazla ön plana çıkmaktadır. Gerek ilkokul da gerek ortaokulda en fazla ders saatine Türkçe dersi sahiptir. Türkçe dersi içinde bulunan öğrenme alanları da değerlerin eğitiminde oldukça elverişlidir. Değerlere sahip çıkmanın ve benimsemenin önem kazandığı günümüzde, bu araştırmanın önemi toplum için oldukça önemli olan değerlerin ders kitaplarında bulunan şiirlerde ne ölçüde bulunduğunu ortaya çıkartıp alana katkıda bulunmaktır.

1.4 SINIRLILIKLAR

Yapılan araştırmanın kapsamını ortaokullarda okutulan 7 adet Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada Koza, Özgün, Pasifik, TAV (Ada), Harf, Bisiklet ve Enderun yayınlarının 8.Sınıf Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Araştırma sözü edilen yayınevlerinin ders kitaplarındaki 33 adet şiirle sınırlıdır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 DEĞER

21.yüzyıla genel olarak bakıldığında, hızlı bir değişimin görüldüğü söylenebilir. Teknoloji, bilim, sanat, edebiyat vb. alanlarındaki baş döndürücü gelişmeler neticesinde insanoğlunun hayatındaki birçok şey değişmiştir. Bu gelişmelerle beraber insanoğlunun gerek dünyada gerek de mensubu olduğu toplumdaki savaflara, yıkımlara, felakatlere ve özellikle ahlaki çöküşe vb. durumlara bir çare bulmak konusunda çeşitli yollar aradığı görülmektedir. Bu noktadan sonra "değer" kavramının önemi ve niteliği ortaya çıkmaktadır.

Değer kavramı hakkında günümüze kadar pek çok bilimsel açıdan tartışmalar, felsefi açıdan tartışmalar ve araştırmalar yapılmasına rağmen değerlerin tam olarak neler içerdiği konusunda tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Değer kavramının birçok bilim ile harmanlanmış olması da bu tartışmalar doğrultusunda değerlerin tanımını ve içeriğini belirlemeyi oldukça zor hale getirmiştir. (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Değerlerin,uzun yıllardır çeşitli bilim alanlarının çalışma konusu olduğu görülmektedir.Kavram olarak felsefeden sosyolojiye, antropolojiden, psikolojiye kadar birçok alanda kullanılmış ve son yıllarda eğitimin de önde gelen konuları arasında yer almıştır (Kolaç ve Karadağ, 2012). Değer kavramının birçok değişik disipline girmiş olması bu kavramın tanımını oldukça güçleştirmiştir (Dilmaç ve Ekşi, 2007). Sosyal bilimlerde "değer" kavramı ilk defa Polonyalı sosyolog Florian Znaniecki tarafından kullanılmış, kavram Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir. (Bilgin, 1995: 83). Türk

Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde yer alan değer kavramı, "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak açıklanmıştır. Güngör (2000: 279)'e göre değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Bireyler toplumsal kuralların, geleneklerin ve göreneklerin yardımıyla "iyi-kötü" yü ve "doğru-yanlış" ı ayırmayı ve kendi ahlak ilkeleri yönünde bir ölçü edinmeyi öğrenirler. (Beill, 2003'ten aktaran Yazıcı, 2006: 501).

Edinilen bu ölçüler değer adı verilen kanaatler ve inançlar bütünüdür (Yazıcı, 2006: 501). Bununla birlikte değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009). Bu tür davranışlar için ölçek olarak kullanılan değerlerin toplum için de büyük bir önemi vardır. Hilmi Ziya Ülken (1986'ten aktaran Akyol, Akyol: 17) değerler ile toplum arasındaki bağı şöyle izah etmiştir:

"Cemiyet (toplum), gerek maddi, gerek manevi olarak, bizi kuşatan işler, fiiller, karakterler, inançlar ve değerler sistemidir. Buradan hareketle toplumun oluşumunu sağlayan temel taşlardan biri değerlerdir denilebilir. Değerler ancak eğitimle yeni nesillere aktarılır. Böylece toplumun devamlılığı sağlanmış olur."

Değerlerin sadece bir toplumu oluşturan insanların iyiyi-kötüyü, isteneni-istenmeyeni, doğruyu-yanlış ayırt etmelerini sağlamadığı ayrıca eğitim aracılığıyla gelecek nesillere aktarılmak suretiyle toplumun devamını sağlamak amacıyla da kullanıldığı görülmektedir. Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir (Yaman ve diğerleri, 2009). Çünkü insanlar içinde yaşadıkları toplumun birer parçasıdır ve toplumla etkileşim halindedir. Topluma ait değerlerin, topluma ait ortak davranış kalıplarının insana aktarılması, o insanın toplumla bütünleşmesini ve o toplumun artık bir parçası haline gelmesini sağlar (Kolaç ve Karadağ, 2012). Dolayısıyla değerlerin hem insanoğlunun kendi yaşamını düzenleme adına hem de toplumun devamlılığı adına önemli bir yerde olduğu görülmektedir.

2.1.1 Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine birçok araştırmanın yapılması değerler üzerinde de bir takım sınıflamaların ve ayrımların olmasını gerektirmiştir. Yapılan sınıflamalardan en çok bilinen ve en çok kabul edilenler; Spranger, Rokeach ve Schwartz'ın sınıflamalarıdır. Ayrıca geçmiş yıllarda Hilmi Ziya Ülken, Takiyettin Mengüşoğlu'nun değer sınıflandırmaları bulunmaktadır.

Psikolojide değer testini ilk defa Eduard Spranger 1928 yılında kullanmıştır. Spranger, değerleri altı gruba ayırmış olup bunları: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer grupları olarak belirtmiştir.

Bu değer grupları, daha sonra Allport ve arkadaşları tarafından bir ölçüğe dönüştürülmüştür. Bu ölçek Tablo 1'de gösterilmiştir (Akbaş, 2004: 55):

Tablo 1. Allport ve arkadaşlarının değer sınıflandırması

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempatiktir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi farzları feda eder.

Rokeach değerleri "gaye değerler" ve "vasıta değerler" olmak üzere iki gruba ayırmıştır. (Güngör, 2000: 85). Gaye değerler yaşamın temel amaçlarını, vasıta değerler ise gaye değerlere ulaşmak için kullanılacak davranış tarzlarını temsil eder. (Naylor ve Diem, 1987'den aktaran: Yazıcı, 2006: 502). Rokeach'ın

sınıflandırmasında bu iki değer grubunda toplam 18'er tane değer bulunmaktadır. (Rokeach, 1973'ten aktaran Akbaş, 2004: 57). Bu değerler Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2. Rokeach'ın değer sınıflandırması

Gaye Değerler	Vasıta Değerler
Aile Güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir Dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı Olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük
Dini olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçekler dünyası	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkarlık
Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hakim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal Güvenlik	Yardımsızlık
Zevk	Yaratıcılık

Schwartz ise Rokeach'ın değer sınıflaması üstünde çalışarak değerleri 10 temel değer tipi olarak gruplayıp toplam 56 tane değer belirtmiştir. Schwartz'ın değer grupları ve listesi Tablo 3'te verilmiştir. (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60-61).

Tablo 3. Schwart'a göre değerlerin sınıflandırması

Değer Grupları	Değerler
Güç(power):Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık (hedonism):Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation):Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction):Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak,(kendine saygısı olmak
Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi koruma, iç uyum
İyilikseverlik (benevolence):Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat,
Geleneksellik (tradition):Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllülük, dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, dünyevi işlerden uzaklaşmak
Uyma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınıflandırılması	Kibarlık, itaatkar olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik (security):Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu ve sağlıklı olmak

Takiyettin Mengüšođlu "İnsan Felsefesi" adlı eserinde "Antropoloji Bakımından Deđerlerin Sınıflandırılması" başlığı altında değerleri Tablo 4'te sıralamıştır: (Akyol, 2010: 20).

Tablo 4. Mengüšođlu'na göre deđerler

Yüksek değerler	Sevgi, bilgi, doğruluk, masumluk, saflık, dürüstlük, hak, adalet, güven, şeref, iyi vb.
Araç değerler:	Yarar, çıkar, kuşku, çekememezlik, kıskançlık, ve her türlü maddesel değerler (para, mülkiyet vb.)
Davranış değerleri	Görgü kuralları ve ulusların geleneklerinde bulunan değerler

Dilmaç (1999:16-17) insanların hayatları için çok önemli gördükleri en belirgin 12 tane değer belirlemiştir. Bu değerler Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5. Dilmaç'a göre önemli değerler

1-İnsanları sevmek
2-Uyumlu olmak
3-Hırsları kontrol altına almak
4-Başkalarının mutluluğunu istemek
5-Kendini kontrol etmek
6-İyi insan olmak
7-Manev değerlere inanmak
8-Yardımsver olmak
9-Tecrübeli ve bilgili olmak
10-Dost edinmek
11-Evlat yetiştirme
12-Eser oluşturma

Winter & Newton ve Kiripatrik (1998'ten aktaran, Ulusoy ve Dilmaç, 2012) 'e göre değerler üç kısımda incelenir. Bu ayırım insan topluluğuna göre yapılır. Bu değerler; ailevi değerler, toplumsal değerler ve bireysel değerlerdir.

Bazı ülkelerin eğitim programlarında belirledikleri ortak değerler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Çeşitli ülkelerin eğitim programındaki değerler

Ülke Adı	Ortak Değerler
Türkiye	Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, yardımseverlik, aile birliğine önem verme (Köroğlu: 2006)
Yeni Zelanda	Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, görev, merhamet, (Heenon:1996)
Avustralya	Tarafsızlık, gerçeğe saygı, akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözümler arama (Moroz & Reynolds; 2000)
ABD 'NCSS	Özgürlük, gizlilik, doğruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, otoriteye saygı (NCSS; 1984)

Tablo 7'de görüldüğü gibi Avustralyalı doktor Andrew Refshauge' ye göre değerler dokuzaya ayrılır.

Tablo 7. Refshauge'ye göre değerler

Dürüstlük	Tutarlı bir şekilde güvenilir ve dürüst olma
Mükemmellik	Hayatın her alanında maksimum başarı için mücadele etme
Saygı	Kendine ve başkalarına saygılı olma farklı fikirlere hoşgörülü davranma
Sorumluluk	Kendine, çevreye ve topluma karşı sorumlu olma
Kalıtım	Toplumun ve milletin sosyal ve ekonomik refahından minnettarlık duyma ve buna katkıda bulunmak için aktif rol üstlenme
İşbirliği	Uyumsuz olmama ve ortak başarı için barışçıl yollarla işbirliği içerisinde bulunma
Önemseme	Empati göstererek ve merhametli davranarak kendini ve diğerlerinin refahını düşünme
Tarafsızlık	Sosyal adalet ilkelerine sadık olma ve önyargıya samimiysizliğe ve adaletsizliğe karşı çıkma
Demokrasi	Bir Avustralya vatandaşı olma sorumluluklarını ve haklarını, özgürlüklerini kabul etme ve yükseltme

Prencipe & Helwig (2002:845'ten aktaran Ulusoy ve Dilmaç, 2012) değerleri altı gruba ayırmışlardır. Bunlar;

1-Ahlaki değerler, değerlerin refah ve adalet, haklar gibi meselelerle ilgili olan değerler grubu

2-Ahlaki karakter değerleri, değerlerin refahı veya hakları ve bireysel kişilik ya da karakter özellikleriyle ilgili olan değerler grubu

3-Ahlaki olmayan karakter değerleri, karakter özellikleriyle ilgili olan değerler grubu

4-Siyasi ahlaki değerler

5-Geleneksel siyasi değerler, vatan sevgisi veya yurtseverlik gibi diğer siyasi değerler ile ilgili olan değerler grubu

6-Dini değerler.

Değerler eğitimi adıyla yan yana anılabilecek bir başka kavram da ahlak ve ahlak eğitimidir. Değerler eğitiminden ziyade öz kaynaklarımıza baktığımız zaman ahlak eğitimi kavramını görürüz. Özellikle Tekke-Tasavvuf edebiyatı dönemi içerisinde yer alan şair ve mütefekkirlerin ahlak konusuna önem verdikleri görülmektedir. Gönül ve fikir dünyamızı derinden etkilemiş mütefekkirlerimizden biri olan Hacı Bektaş-ı Veli'nin de ahlak eğitimi boyutunda bazı öğretileri de vardır. Hacı Bektaş-ı Veli'yi bir ahlak eğitimcisi olarak belirten Eğri (2010),Makalat'tan hareketle ahlak eğitimini Tablo 8'deki gibi belirtmiştir:

Tablo 8. Makalat'ta ahlak eğitimi

Edep		Korkuyu	
Korku		Perhizkarlığı	
Perhizkarlık		Sabrı	
Sabır		Utanmayı	
Utanma		Cömertliği	
Cömertlik		Miskinliği	
Miskinlik	DİLEYEN	İlmi	SEVER
İlim		Ma'rifeti	
Ma'rifet		Canı	
Can		Aklı	
Akıl		Çalap Teala'yı	
Maskaralık		Gülmeyi	
Gülmek		Gıybeti	
Gıybet		Öfkeyi	
Öfke		Açgözlülüğü	
Açgözlülük		Cimriği	
Cimrilik	DİLEYEN	Hasedi	SEVER
Hased		Kibri	
Kibir		Teni	
Ten		Hevayı	
Heva		Nefsi	
Nefis		İblisi (şeytanı)	

Tabloda verilen kavramlardan yedi kavram değer çerçevesine alınabilir. Bunlar şu şekilde tablolaştırılmıştır:

Tablo 9. Makalat'ta değerlendirilebilecek değerler

Değerler
Edep
Sabır
Cömertlik
Perhizkarlık (Nefse hakim olma)
Utanma
İlim
Akıl

Öztürk (1990: 66)'e göre, ahlak eğitimi her ne kadar tasavvufi eserlerin içerisinde olsa da dayandığı temel açısından felsefi temellere dayandığı söylenemez. Bu eserlerde ahlak eğitiminin dayandığı ana temel tasavvuftur. Ahlak eğitimi felsefi temellere dayandıran şahsiyetlerden biri Katip Çelebi'nin "Allame-i Rum ve dehre bir gelenlerdendir" diye bahsettiği Kınalı-zade Ali Efendi'dir. Yazdığı "Ahlak-ı Alayi" adlı eser ahlak eğitimi üzerine yazılmış bir Türkçe bir eserdir. Her ne kadar Kınalızade Ali Efendi'den daha önce Nasireddin Tusi'nin Ahlak-ı Nasiri, Celaleddin Devani'nin Ahlak-i Celali ve Hüseyin Vaiz'in Ahlak-i Muhsini adlı eserleri daha önce yazılmış ahlak eserleri olsa da, bu eserler Farsça yazıldığı için Kınalızade'nin yazdığı eser ilk kabul edilir ve kendisi de ilk Türk ahlakçısı kabul edilir. Kınalızade, Ahlak-ı Alayi adlı eserinde nefs-i natika (insan ruhu), ahlak, huy kavramları, bu kavramların terbiye yoluyla değişimi, faziletler (hikmet, cesaret, iffet, adalet), rezilet (cehalet, korkaklık, iffetsizlik, zulüm), ruhi hastalıkların ilacı, ölüm korkusunun ilacı, şehvet hastalığının ilacı, cimrilik ve cömertlik kavramlarını ele almıştır (Öztürk, 1990: 77).

Ele alınan bu kavramlardan hareketle Ahlâk-ı Alâyi adlı eserde geçen değerler Tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 10. Ahlâk-ı Alâyi' de geçen değerler

FAZİLETLER	REZİLETLER
Hikmet	Cehalet
Cesaret	Korkaklık
İffet	İffetsizlik
Adalet	Zulüm
Cömertlik	Cimrilik

Kınalızade Ali Efendi'nin eserinde belirttiği bazı kavramların bizzat kendi hayatıyla iç içe olduğu düşünülebilir. Çünkü kendisi birçok yerde kadılık yaptığı için özellikle “adalet-zulüm ve cesaret-korkaklık” kavramlarını belirtmesi, bu kavramların öneminin belirtilmesi açısından oldukça önemlidir.

Değer konusunda isminin anılması gereken şahsiyetlerden biri de, divan edebiyatında “hikemi şiir mektebi”nin kurucusu olan Nâbi'dir. Oğlu Ebu'l-Hayr Mehmed Çelebi için yazdığı ve divan edebiyatının ilk pedagojik eserlerinden biri olan “Hayriyye” kendi döneminde olduğu kadar günümüze kadar ki süreçte de oldukça yararlı bir eserdir (Uludağ, 2009: 781). Nâbi'nin yaşadığı dönem Osmanlı Devleti'nin eski gücünü ve ihtişamını kaybetmeye başladığı dönemdir. Bu dönemde gerek siyasal gerekse toplumsal yönde bir takım çözümler başlamıştır. Kadızade Mustafa Ilmi ve Veysi gibi şairler Osmanlı Devleti'nin içinde bulundupu ahlaki zaaf ve yönetimdeki bozuklukları yazdıkları kasidelerle padişaha bildirmişlerdir (Kaplan, 1995: 25). Değerlerin toplumlara yol gösteren rehber konumunda normlar olduğu düşünülürse değerlerin bu dönemde tekrar hatırlatılmasının da gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Nâbi'nin bu eseri her ne kadar oğlu Ebu'l-Hayr Mehmed Çelebi için yazdığı ön planda olsa da arka planda yaşadığı devrin siyasi, ekonomik ve kültürel bozulmalarına eleştirel bir gözle baktığı anlaşılabilir (Uludağ, 2009: 782).

Nabi'nin bu eserindeki değerler Tablo 11'deki gibi tablolaştırılabilir (Şener, 2013: 2507):

Tablo 11. Hayriyye'deki değerler

1-İslam'ın şartlarına dair değerler	10-Edep
2-Çalışmak ve ilim öğrenmek	11-Güvenilir olmak
3-Estetik duyguların geliştirilmesi	12-Kötü alışkanlıklardan uzak durmak
4-Kanaat (Tokgözlülük)	13-Temizlik
5-Onurlu olmak	14-Tutumluluk
6-İnsan onuruna saygı	15-Dürüstlük
7-İyilik ve cömertlik	16-Sabırlı olmak
8-Tevekkül	17-Zamanı verimli kullanma
9-Alçakgönüllülük	

2.1.2. Değerlerin Önemi ve İşlevi

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal bir varlık olmasının nedeni bir toplumun ferdi olması ve o toplumun içinde yaşamasıdır. Nasıl ki daha önce gidilmeyen ya da bilinmeyen bir yere gidildiğinde bir rehber ihtiyacı duyuluyorsa değerler de insan için böyle bir rol üstlenir. İnsanların toplum ile uyum içerisinde yaşamaları değerler rehberliğinde olur.

Özensel'in (2003: 231) Gökçe ve Fichter'den aktardığı değerlerin işlevleri ise şu şekilde ifade edilmiştir: Gökçe'den aktarılan değerlerin işlevleri aşağıda verilmiştir:

1. Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değer(ler) bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

2. Değer(ler) kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler kültürün esasını oluşturmaktadırlar.

3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygusal yönü belirten ifadelerdir. Sosyal değerler belli sosyal amaçlara yol açarlar. Bu sosyal sonuçlar sosyal değerlerin işlevleri olarak adlandırılmaktadır. Fichter'den aktarılan işlevler şunlardır:

1. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.

2. Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup içerisinde en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.

3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

4. Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler. Böylelikle de kişilerde çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin bir takım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

5. Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.

6. Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Sosyal bilimlerin doğru kabul edilen önermelerinden biri de, grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla buluştuğudur. Kişiler aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Bu açıklamalara bakıldığında değerlerin, gerek birey için gerek bireyin içinde yaşadığı toplum için önemli işlevlere ve öneme sahip olduğu görülmektedir. Değerler bireyler için bir özdenetim mekanizmasıdır. Çünkü bireylerin yapacakları davranışların sınırını gene sahip olduğu değerler belirleyecektir. Bu sınırı çizilmiş davranışlar genellikle toplumun kabul ettiği davranışlardır ve bu tür davranışlar değerler yoluyla kazanılır.

Değerlerin bireylere rehber olmasının yanı sıra bireyleri birbirlerine bağlamak gibi bir işlevi de vardır. Değerlerin insanlar tarafından benimsenmesiyle, ortak değerlerin paylaşılmasıyla toplum içerisindeki dayanışmanın da arttığı söylenebilir (Özensel, 2003: 232).

2.1.3 Değerler Eğitimi

Son zamanlarda bir hayli popüler olan "değerler eğitimi" oldukça yeni bir kavram olmasına rağmen geçmişte "ahlak eğitimi" ve "karakter eğitimi" gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şeklidir (Sancak, 2011: 16).

Değerler eğitiminin geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da yapılan karakter eğitimi çalışmalarına dayandığı görülmektedir. 1970'li yıllarda da Rokeach, Simon, How, Rath, Harmin, Kirschenbaum, Kolberg gibi isimler ön plana çıkmıştır (Elbir ve Bağcı, 2013). Değer eğitimi, öğrencilerin davranışlarını düzeltmekte tek çözüm olmamakla birlikte, sistematik bir değer eğitimi öğrencilerin davranış ve algı geliştirmelerinde önemli bir girişimdir (Belet ve Deveci, 2008). Değerler eğitimi konusunda birçok çalışmalar yapan Hasan Bacanlı (2011: 20-21) değerler eğitimi konusunda görüşlerini şöyle izah etmiştir:

"İnsanlar başkalarının kendileri ile benzer tercihler göstermelerini, benzer davranışlarda bulunmalarını isterler. Böylelikle kendilerine güvenleri artar (çünkü başkaları da onların tercihlerini onaylamış olmaktadır). Benzer şeyleri tercih etmeyi bu kadar değerli bulan insanlar çocuklarına da bu değerleri aktarmak, onların da kendilerine benzer tercihlerde bulunmalarını sağlamak isterler. Dolayısıyla, insanlar evrensel değerlerin yanı sıra ve hatta bazen onlardan önce, ulusal değerlerin çocuklara kazandırılmasını beklerler. Bu nedenle toplumun beklediği eğitim, değerler eğitimi değil değer eğitimidir. Toplum kendini sürdürmek ister, bunu da kendi değerlerini yeni nesillere aktararak gerçekleştirebilir. Kuşkusuz, bu evrensel değerlere sırtını dönmek anlamını taşımaz. Türk toplumu için ifade edecek olunursa, Yunus Emre'nin, Mevlana'nın değerleri ulusal olduğu kadar evrenseldir de.

Değer eğitimi çocuklarımızın sizinle aynı yönde, benzer tercihlerde bulunmalarını sağlamaya yöneliktir. Eğer siz değerlerinizle uyumlu değilseniz, çocuklarınızın uyumlu olmalarını beklemeyeceksiniz demektir. Bu yüzden değer eğitimi öncelikle çocuğun içinde bulunduğu ortamda ortaya konmuş olan davranışların kazandırılması anlamına gelir. Başka bir ifadeyle, ortamda ve yetişkinler tarafından davranışlarda ortaya konmayan değerlerin çocuklar

tarafından kazanılma olasılığı da yoktur. Toplum neyi değer bulup davranışında yansıtırsa çocuklar da onları değer bulurlar. Belki bunun günümüzdeki farklı bir görüntüsü kitle iletişim araçları ve başta televizyondur. Çocuklar orada davranışa döküldüğünü gördükleri değerleri benimseme eğiliminde olacaklardır. Değer eğitimi bu yüzden yaşayan ve yaşanılan bir eğitimidir. "

Yaman (2012: 18)'e göre, değer insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlara verilen addır. Sahip olunan değerler insanın gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, insanın belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi ve bunları kişiliğin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Hemen hemen hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine "değerler eğitimi" denir. Özellikle son yıllarda gerek dünya da gerek ülkemizde meydana gelen toplumsal çöküş, toplumsal çözülme ve insanlar arasındaki bağların kaybolması vb. gibi durumlar, aslında değerler eğitiminin ne denli önemli ve ne denli uygulanması önem arz eden bir kavram olduğunu göstermektedir. Bu gibi olumsuz durumların var olması gittikçe artan bir şekilde insanların bazı değerlerinin üzerinde çeşitli değişimleri yaşamalarına neden olmuştur. Bu değişim, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde tesirli olmakta, bunun sonucu olarak da ailelerin işi gittikçe zorlaşmaktadır. Bir toplum değerlerinden yoksunlaşmışsa değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır (Yel ve Aladağ, 2009). Bu tür yoksunlaşmalara karşı bireylerin belirtildiği gibi çocuk ve gençlerin kazanmaları gereken değerler vardır. Değerlerin kazandırılmasında şüphesiz aile ve okullara önemli görevler düşmektedir. Çünkü çocuklar okul çağından önce ailelerin yanında ve onların kontrolü altındadır. Bu yaş grubu için değer kazandırmada önemli rol ailenindir. Okul çağından sonra çocuklar için değer kazandırmada bu sefer okulun rolü de devreye girer. Okul çağında değerlerin kazandırılması için uygun tekniklerin ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Akbaş (2008: 9-10)'a göre okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir.

Değerler eğitimine önem veren ülkelerden biri de Avustralya'dır. Kamu okulları olarak bilinen NSW okullarında değerleri öğretme sorumluluğu aileler ve toplumla paylaşılmıştır. Değerler ilk etapta ailede öğrenilip ondan sonra okul çağıyla birtakım değişikliklere uğrasa da okulların değerler eğitimi konusunda oldukça önemli yerleri vardır (WEB 1).

Hawkes tarafından kurulan IVET (International Value Education Trust) adlı organizasyon da değerler eğitimi ile ilgili İngiltere'de yapılan bir çalışmadır. Bu organizasyon değer tabanlı eğitimin üzerinde durmuştur. Değer tabanlı eğitim (Values-based education) değerleri öğretmek için ortaya atılmış bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım değerleri öğretmenin yanı sıra akademik başarıyı da pekiştiren güçlü bir öğrenme ortamı yaratmaktadır. Bu yolla öğrencilerin hayatları boyunca sosyal ve ilişki becerilerini geliştirmektedir. Sadece öğretmenlerin değil bir örgüt iklimi içerisinde okul personelinin olumlu modellemeleriyle değerler elde edilebilir. Bu süreç içerisinde öğrencilere sosyal ve ilişki becerileri, zeka ve tutumları ile donatarak sosyal kapasite sağlanır (WEB 2).

Bu olumlu yönde etkilenme öğrencilerin sadece duyuşsal alanda sınırlı kalmamakta ayrıca onların bilişsel alanlarına da katkıda bulunmaktadır. Nitekim California'daki okullarda yapılan yaklaşık dört yıl süren bir araştırmada karakter eğitimi ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki olduğuna ulaşılmıştır (WEB 3).

Değerler eğitiminde önemli süreçlerden birisi ise değerler eğitiminin verilme yaşının kestirilmesidir. Bu yaş konusunda tam olarak bir ittifak yoktur. Bazı zamanlarda bu eğitimin belli bir yaştan sonra verilmesi gerektiği belirtilmiş sebebinin ise belirli yaştaki bireylerin zihinsel olarak soyut düşünme becerisini kazanmış olmaları gerektiği belirtilmiştir. Ama değerler eğitiminin her yaş grubuna verilmesi mümkündür. Kişilik gelişiminin %80'inin ilk beş yaş evresinde tamamlandığı düşünüldüğünde özellikle ilk yılların öneminin daha da arttığı görülmektedir. (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Bu yaşlara bakıldığında bireylerin okula gelmeden belirli bir birikime sahip oldukları söylenebilir. Bu durum değerler eğitiminde ailenin ne denli önemli bir role sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Değerler eğitiminde ailenin rolü kadar öğretmenin de rolü de oldukça önemlidir. Özellikle ilkokul seviyesindeki öğrencilerin, aileden ayrı olarak ilk defa bir birey karşısına çıkmakta ve ilk defa akrabalık ilişkisinde olmayan bir kişi ile eğitim sürecinde tanışmaktadırlar. Böyle bir durumda öğretmenin değerler eğitimi konusunda yeri oldukça önemlidir.

Öğretmenler değerler eğitiminde:

1-Model olmalı,

2-Sınıf içerisinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı,

3-Her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı,

4-Öğrencileri cesaretlendirip değerleri empoze etmeli

5-Öğrencilere karar verme imkanı tanımalı

6-Öğrencilere paylaşım fırsatı vermeil

7-Ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli

8-Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturmalı (Tyree & Vence 1997'den aktaran Dilmaç, 1999: 23).

2.1.4 Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Nitelikli bir eğitim belli plan ve program dahilinde belli bir düzende belli yaklaşımlar hedef alınarak yapılır. Bu yaklaşımların fazla olması eğitimin kalitesini arttırır. Bir alan hakkında kullanılan yaklaşım ile o alan ile ilgili ulaşılmak istenen hedefe varmak arasında doğru orantı vardır. Bu durum nitelikli bir eğitimin olmazsa olmazıdır. Eğitimin her çeşidinde olduğu gibi değerler eğitiminde kullanılan bazı yaklaşımlar vardır. Değerleri öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalardan sonra, bazı yaklaşımlar öne sürülmüştür. Carter, değerleri ve ahlakı öğretmek için altı yaklaşım ortaya koymuştur (Bacanlı, 2006: 33):

1. Öğretici (inculcative): Bu yaklaşım öğretilecek belli bir değer grubu kabul eder ve öğrencilere aktarır.
2. Klasik: Tüm öğrencilere felsefe anabilim dalından seçimlik dersler sunar.
3. Yaşantısal: J.Dewey tarafından ortaya atılmıştır ve istenen ahlaki karakter için model olmak üzere bazı öğrenci liderleri belirlenir.
4. Gelişmeye yönelik: Yaşantısal yaklaşımın kişiselleştirilmiş bir versiyonu olarak görünür ve öğrenciye gerçek/halihazır dünyada değerleri sorgulamayı getirir.
5. Gelişimsel: Piaget ve Kohlberg'in çalışmalarından türemiştir.
6. Mesleköncesi: Genel bir amacı bir ders boyunca (tam veya bir kredili) düzenli bir derste, öğrencileri değerlerle tanıştırmaktır.

Değerler eğitiminde geçerliliği herkes tarafından kabul edilmiş dört tane klasik yaklaşım vardır. Bunlar:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama
2. Değerleri Açıklama
3. Değer Analizi
4. Ahlaki Muhakeme

Zaman içerisinde bu dört yaklaşım yetersiz görüldüğünden karakter eğitimi, örtük program ve vatandaşlık eğitiminden de söz eden araştırmacılar da vardır (Kumbasar, 2011: 35).

2.1.4.1 Değeri telkin etme, aşılama

Değeri telkin etme, aşılama yaklaşımı uzun yıllardan beri kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, herhangi bir değeri telkin etmek, aşılama yani öğüt vermek gibi durumları içerisinde bulunduran yaklaşımdır. Gerek çocukluk dönemlerinde gerek ergenlik hatta daha ilerisi zamanda kullanılan bu yaklaşım ebeveynlerin en çok kullandıkları bir yaklaşımdır. En çok kullanılan yaklaşım olması, uygulama açısından

oldukça kolay olmasıdır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır varsayımı vardır (Welton ve Mallan'dan aktaran Akbaş, 2004: 96). Veli ve öğretmenlerin "İyi bir kız böyle yapmaz, çocuklar büyüklerine saygı gösterir." gibi sözleri telkin yönteminin kullanımına örnektir. (Welton ve Mallan'dan aktaran: Akbaş, 2004: 96). Gene bu yaklaşımda, Fernandes (1994)'e göre öğrencilere; pekiştirme verme, buldurma, canlandırma ve modeller aracılığıyla arzu edilen değerlerin telkin edilerek kazandırılmasına çalışılır (Yazıcı, 2006: 510). Yapılan araştırmaların neticesinde değerleri telkin etme yaklaşımının okullarda başarısız olduğu gözlenilmiştir. Bunun nedeni öğretmenlerin öğrenciler ile kısıtlı bir sürede birlikte olmalarının ve değeri aşılamadaki zaman yetersizliğinin değerlerin davranışa dönüşmesine engel olmasıdır. Bu sorun da, öğretmenlerin öğrencilere yaşamları hakkında hikayeler anlattırması ve bunlardan ders çıkarılması ile çözümlenebilir (Akbaş, 2004: 96). Öğretmenlere nazaran ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdikleri zamanlar çok daha fazladır. Bu yüzden değer telkin yaklaşımının veliler tarafından daha iyi kullanıldığı görülmektedir.

2.1.4.2 Değer açıklamak

1960'lı yılların sonu ile 1970'li yıllarda ABD'de etkili olan bu yaklaşım Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın değerleri telkin etme-aşılama yaklaşımının etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir (Akbaş, 2008: 12). Değer açıklama yaklaşımı Rats, Harmin ve Simon'un kitabı olan Values and Teaching ile doğmuştur. Onlar değerlendirme sürecini ve her biri için ölçütleri şöyle tanımlamışlardır (Bacanlı, 2006: 37) :

1. Seçme

- Ölçüt:
- a. Özgürce seçmek
 - b. Seçenekler arasından seçmek
 - c. Her bir alternatifin olası sonuçlarını dikkatli bir şekilde düşündükten sonra seçmek

2. Ödüllendirme

Ölçüt: d. Ödüllendirme ve koruma (cherising)

e. Onaylama

3. Davranma

Ölçüt: f. Seçime göre davranma

g. Tekrarlama

Bu yaklaşımda öğrencilere kendi değerlerinin farkına varmaları için yardımda bulunmaktadır. Bu yöntem de bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarını varsaymaktadır. (Wellon ve Mallan'dan aktaran Akbaş, 2004: 98). Bu yaklaşımda bireyle karşılıklı konuşma vardır. Bu konuşma düzeninde özellikle öğretmenin dikkat etmesi gereken bazı noktalar vardır. Öğretmen ilk önce bireye kendini güvende hissetmesini sağlamalıdır. Çünkü kendini güvende, rahat hissetmeyen bir birey rahat bir şekilde konuşamaz. Öğretmen bireyi dinleme esnasında hiçbir şekilde eleştiri, yorum vs. yapmamalıdır. Aksine öğrenciyi cesaretlendirmelidir. Bu karşılıklı konuşmanın esas amacı, öğrencinin (bireyin) değerlerinin farkına varmasıdır. Bu farkına varma sürecinde ortamlar, etkinlikler düzenlenmelidir. Bu yöntemden sonra öğrenci seçimlerini ve değerlendirmelerini bilinçli bir şekilde yapmaya başlamışsa yöntem başarıya ulaşmış olur. (Aral, 2008: 18).

2.1.4.3 Değer analizi

Değer eğitiminde kullanılan başka bir yaklaşım da değer analizidir. Bu yaklaşımda değer eğitiminde dikkat, düşünce ve ayırt etmek önemli bir yer tutar. Değer soruları üzerinde duygusallığa yer vermeden, akılcı, mantıklı, sistematik bir şekilde değer sorularını test eder (Akbaş, 2004: 102). Bu yaklaşım, Amerikan Sosyal Bilgiler

Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiştir ve hedefleri şunlardır (Metcalf, 1971'den aktaran Bacanlı, 2006: 34) :

1. Öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek
2. Öğrencilerin, söz konusu değer hakkında en akılcı yargılara ulaşmalarına yardım etmek
3. Öğrencilere en akılcı yargıya ulaşmayı öğretmek
4. Öğrencilere, nasıl bazı değer nesneleri hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olabileceğini öğretmek (Coombs, 1971'den aktaran Bacanlı, 2006: 35). Bu yaklaşımda öğrenciler edilgen yani alıcı konumda değil aksine aktif yani etken konumdadır. Herhangi bir durum, olay veya hikaye vs. öğrenciye verilir. Bu etkinlikten sonra öğrencilerin bu durumda bulunan değeri keşfetmesi istenir. Diğer değer eğitimi yaklaşımlarının aksine bu yaklaşımda öğüt, nasihat gibi öğretmenlerin telkini söz konusu değildir. Öğrenci verilmek istenen değeri kendisi keşfeder. Bu yaklaşımın en önemli avantajlarından biri öğrencileri sıkıması ve daha zevkli ve istekli bir şekilde eğitimin gerçekleştirilmesidir.

"Ali arkadaşlarıyla mahallelerindeki bakkala gitmişti. Bakkalın sahibi başka bir şeyle uğraşırken Ali'nin arkadaşlarından biri, bakkalın sahibinin göremeyeceği bir şekilde bir tane çikolata alıp cebine attı. Bunu fark eden Ali arkadaşını uyarır ve arkadaşıyla tartışmaya başladı. Olayı fark eden bakkalın sahibi kendisinden habersiz çikolata alan çocuğa çok kızdı, Ali'ye ise çok teşekkür edip ona iki tane çikolata hediye etti. Bu duruma çok sevinen Ali, doğru bir şey yapmanın verdiği gururla evin yolunu tuttu. " . Bu tür bir parça öğrencilere verilir ve öğrencilere "Ali eğer arkadaşının yaptığını görmemezlikten gelseydi ne olurdu? " diye bir tartışma başlatılır. Bu tartışma ile öğrenci verilmek istenen "doğruluk" değerini keşfedecektir. Çünkü böyle bir uygulama kuru bir "Doğru olmalıyız veya doğruluk çok önemli bir değerdir." ifadesinden daha etkilidir (Aral, 2008: 21).

2.1.4.4 Ahlaki muhakeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikayelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır (Akbaş, 2004: 100). Bu yaklaşımın kullanımına bakıldığında tüm okul seviyelerinde kullanıldığı görülmektedir. Ancak her seviyenin yaşça farklılıkları olduğundan buna bağlı olarak gelişim farklılıkları görülmektedir. Bu nedenle yapılacak olan etkinliklerin seviyeye uygun olması gerekmektedir çünkü her dönemin değer yargıları birbirinden farklıdır. Ahlaki muhakemede üründen ziyade süreç önemlidir (Şen, 2007: 19). Kohlberg, yaptığı araştırmalar sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıklarını görmüştür.

Tablo 12. Kohlberg'e Göre Ahlak Düzeyleri

Düzeyler	Davranış Tanımları
1.Gelenek öncesi düzey	Bu düzeyde değerler dışa bağımlı ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır.
1.Dönem: Ceza ve İtaat (4-6 yaş)	Kişi cezalandırıldığı için kurallara uyar. Ödüle ulaşmak için kurallara uyar.
2.Dönem: Çıkara dayalı alış- veriş (6-9 yaş)	
2.Geleneksel Düzey	Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir.
3.Dönem:Kişiler arası uyum (10-15 yaş)	İyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.
4.Dönem:Kanun ve düzen (15-18 yaş)	Otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar
3.Gelenek ötesi düzey	İnsan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir.
5.Dönem:Sosyal anlaşma (18-20 yaş)	Davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan değerler yön verir.
6.Dönem:Evrensel ahlaki ilkeler (20- +20 yaş)	Davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir.

Öğretmen ahlaki muhakeme yaklaşımını kullanırken örnek olay veya hikayelerden yararlanabilir. Örnek olay veya hikayedeki olayların doğruluğu üzerinde tartışmalar yapılır. Öğrencilere parçada veya olayda geçenlerin doğruluğu ve yanlışlığı hakkında sorular sorulur. Bu sorularla birlikte öğrencilerin kendi davranışlarında da bu değerleri göstermeleri hedeflenmektedir (Şen, 2007: 20).

2.1.5 Ailede, Okulda ve Çevrede Değerler Eğitimi

Birey dünyaya geldiğinde ilk olarak ailesiyle karşılaşır. Bazı gelişim kuramcılarının bağlanma stilleri konusunda ele aldıkları durumlar dünyaya gelme sırasında ilk olarak bireyin kimi gördüğü ve kendini aile çevresinde güvende hissedip hissetmediği ile ilgilidir. Bir birey için ailenin önemi beraberinde de eğitimde ailenin yerini ortaya çıkarır. Birey ailesiyle birlikte ilk eğitimini okullardaki kadar planlı olmasa da almaya başlar. Çünkü bir bireyin ilk öğretmenleri aileleridir. Ailelerinden gördükleriyle, bildikleriyle okula gelmiş olurlar. Burada değerler eğitimi konusunda ailelerin işlevi ortaya çıkmaktadır. Çocukların o yaşta değerleri içselleştirmeleri sağlanmalıdır. İçsellenen değerler, gelenekler, görenekler, toplum kuralları, ahlak kuralları vs. dir. Aileler tarafından bu gibi değerleri çocukların içselleştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Bu içselleştirme sürecinde aile yaşantısında dengeli ve etkili bir iletişim sağlanmalı ve çocuk bir birey olarak kabul edilmelidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Okul çağından önceki yaşlarda çocuğun bilişsel gelişimine oldukça dikkat edilmelidir. Çünkü iyi bir bilişsel gelişim, iyi bir duyuşsal gelişimin şartıdır. Okul kavramı bir bireyin eğitimi konusunda en önemli duraklarından biridir. Çünkü okul çağında artık birey evinin yani ailesinin yanından çıkıp artık planlı ve kurallı bir şekilde eğitim yapılan bir yere gelmiştir. Artık çocuk için anne, baba, kardaş gibi akrabalık bağı bulunan kişilerin yanısıra bir öğretmen vardır. Buradaki öğretmenin değerler eğitimi konusunda herhangi bir hata yapması ilerisi için sıkıntılı sonuçları doğrabilmektedir. Bu uğurda değerler eğitiminde öğretmenin belirli davranışları yerine getirmesi gerekmektedir.

Thomas Lickona “Education for Character” adlı kitabında öğretmenler için çeşitli tavsiyeler belirtmiştir. Bu tavsiyeler şunlardır:

- *Model, rehber olarak davranmak
- *Ahlaki bir topluluk oluşturmak
- *Ahlaki bir disiplin oluşturmak
- *Demokratik bir sınıf ortamı oluşturmak
- *Müfredat aracılığıyla değerleri öğretmek
- *İşbirlikçi öğrenme uygulamak
- *Sanat bilinci geliştirmek
- *Ahlaki yansıtımı teşvik etmek
- *Uyuşmazlıklar için çözüm üretmek
- *Okulda pozitif ahlaki kültür oluşturmak
- *Ebeveynlerle arkadaşlık geliştirmek

Öğretmenlerin haricinde toplumsal bir kurum olarak okullara bakıldığında, okullar değerler boyutunda amaçlar belirlememiş olsalar bile örtük program yoluyla yani okulun atmosferi, disiplin anlayışı, öğretmenlerin beklentileri gibi yapılar, değer öğretir veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunur (Akbaş, 2004: 5). Değerler eğitiminde çevre faktörünün önemi de yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü değerler eğitimi bir çevrenin yaşam koşullarına göre şekillenir. Türkiye’de 12-18 yaş arasındaki gençlerin davranış özellikleri ile Amerikan gençlerinin davranış özellikleri farklıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Bazı ülkelerde kötü olarak nitelendirilen davranışlar bazı ülkelerde normal bazı ülkelerde iyi olarak karşılanabilir. Çünkü değerleri toplum belirler. Toplum kendini idame ettirebilmesi için çeşitli pusulalar belirler. İşte bu pusulalar değerlerdir.

2.1.6 Değerler Eğitimi ile İlgili Etkinlikler

Değerler eğitiminin okul, aile ve çevre yönleri vardır. Bu değerlerin öğretiminde sadece okulların değil okul harici aile ve çevrede de öğretilmesi gerektiğini gösterir. Okul yönünden bakıldığında değerlerin eğitimi ile ilgili çeşitli etkinlikler yapılabilir. Bu etkinlikler şöyle sıralanabilir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012):

1-Ayın belirlenen değeri hakkında şiir, kompozisyon ve resim yarışmaları:

2-Ayın değeri ile ilgili münazara yapma:

3-Değerler ile ilgili film ve tiyatro gösterileri yapma:

4-Dergi çıkarılması ve bildiri dağıtılması:

5-Örnek şahsiyetlerle sohbet saatlerinin düzenlenmesi:

6-Kulüp toplum hizmetlerinde ayın değerini referans almak

7-Değer sınıfları oluşturma ve her sınıfa bir değer temsili verilip o değeri gösteren bir yaka sembolü takılması

8-Yaşanılan şehre ya da dünyaya mektup yazma. 9-Ayın değerine ait resim ve fotoğraflardan oluşan bir serge hazırlanması

9-Görsellerden hareketle değerleri bulma..

10-Öğrencilere teşekkür mesajları yazmayı öğretme. Öğrenciler için değerli çalışmalar yapanlara teşekkür mektupları yazdırma

11-Mezun olup yüksek okullara gitmiş, iş hayatına atılmış eski öğrencilerin davet edilmesi

12-Bir politika, faaliyet veya kararın sebeplerini açıklama. Öğrencilerin sadece “nasıl” değil “niçin” i de anlaması için yardımcı olma

13-Tarihteki olayları gündeme getirip bu olaylarda nasıl davranılması gerektiği tartışılır.

14-Değer eğitimine yönelik hazırlanmış kaynaklardaki etkinliklerin kullanılması

15-Ayın değeriyle ilgili seviyeye uygun sınıf içinde ve sokakta oyun etkinlikleri

16-Gezi gözlem etkinlikleri

17-Proje hazırlama

18-Poster ve afiş hazırlama

19-Kavram haritaları

20-Konser ve şiir dinletisi

21-Slogan yarışmaları

22-Büyük öğrencilerin, küçük öğrencilere dersler ve okul içi etkinliklerde rehberlik yapmasını sağlayacak programların rehber öğretmenler eşliğinde oluşturulması

23-Ayın değeriyle ilgili öğrenci gruplarının sunum hazırlaması

24-Kurumu tanımlayan veciz bir sözün kullanılması.

Değerler eğitiminde bu etkinliklerin kullanılması sadece değerlerin eğitimi noktasında faydalar sağlamaz. Çocukların yapılandırmacı eğitim anlayışına göre hazırlanan Türkçe Öğretimi Programı'nda da belirtilen, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, işbirliğine dayalı öğrenme vb. alanlarda da faydalar sağlar. Örneğin ayın değeri hakkında münazara yapma etkinliği öğrencilerin değerler konusunda eleştirel düşünme becerisini de kazanmalarını sağlayacaktır. Öğrenci bu etkinlikte eleştirel düşünme becerisiyle belirtilen değerın nasıl bir kavram olduğunu ve bu kavramın kazanılmasıyla ne gibi faydalar sağlanacağını da özümsemiş olacaktır. Örnek olarak verilebilecek diğer etkinlikler de değerler ile ilgili film, tiyatro gösterileri yapma ve dergi çıkarılması ve bildiri dağıtılmasıdır. Bu etkinliklerde de yaratıcı düşünme becerisinin yanısıra işbirliği becerisi de vardır. Öğrencilerin bir değerden yola çıkarak özgün bir ürün olan film, tiyatro, dergi ve bildiri hazırlamaları onların yaratıcı düşünme becerilerini, bu birlik gerektiren ürünleri ortaya koymaları ise işbirliği becerilerini geliştirmektedir.

Değerler eğitimine yönelik etkinliklerde öğretmen daima “Olumlu davranışları, sözleri takdir et.” ilkesiyle hareket etmeli, etkinlik esnasında oluşabilecek olumsuz durumları hoşgörüyü çözmelidir. Bu gibi özelliklerden yoksun bir etkinlik oldukça kuru bir eğitim olacaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Yapılandırmacı eğitim anlayışıyla beraber artık öğrenci merkezli uygulamaların tercih edildiği bu zamanlarda değerlerin eğitiminde de öğrenci merkezli uygulamalara yer vermek, eğlenirken öğrenmelerini sağlamak artık önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Aydın ve Akyol Gürler (2012:199)’a göre değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar şunlardır:

1-Herhangi bir değeri öğretmeye başlarken o değerın tanımının net bir şekilde yapılması ve söz konusu kavramın eş ve zıt anlamlı kelimeleri ile tanımlamanın netleştirilmesi sağlanmalıdır. Bununla beraber sözkonusu değeri sahtesinden ayırt etme, gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma yetenekleri de geliştirilmelidir.

2-Değerler açıklanırken belirtilen değere sahip insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır.

3-Değerler öğretilirken, söz konusu değere sahip olursa ne kazanacağı, sahip olmazsa ne kaybedeceği örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır.

4-Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil yerine bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.

5-Değerler konusunda öğrencilerin tartışması sağlanabilir. “Neden bu değer iyidir?”, “Neden bu değeri önemsemeliyiz?” vb. sorularla değerleri açmak, öğrencilerin değerleri benimsemelerine ve sahiplenmelerine yardımcı olur.

6-Öğrencilerden belirtilen değerlerle ilgili örnek bulmalarını istemek değeri anlaması için oldukça etkili olmaktadır.

7-Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir. Bu doğrultuda onlardan değerlerle ilgili kompozisyon, şiir, öykü yazmaları, resim yapmaları, bulmaca hazırlamaları istenebilir.

8-Öğrencilere belirtilen değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir. Değerlerle ilgili gazete, dergi haberleri, şiir, öykü, resim, film, sunu bulmaları ve bunların sınıfça okunup tartışılması sağlanabilir.

9-Ödül veya ceza verirken duygusal değil, adaletle hareket edilmelidir.

26-28 Ekim 2011 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen “Sosyal ve Kuramsal Yönleriyle Değerler Eğitimi” sempozyumunda değerlerin öğretiminde kullanılacak araç ve gereçler şöyle belirtilmiştir (WEB 4):

1. Atasözleri
2. Sosyal Etkinlikler
3. Hizmet Ederek Öğrenme
4. Tarihi olaylar kültürel mirasımız
5. Nasreddin Hoca Fıkraları
6. Değerli Sıram
7. Kur'an Kıssaları
8. Büyük şahsiyetlerin hayatları
9. Afişler
10. Karikatürler
11. Spor
12. Şiirler, Türküler ve Şarkılar
13. Hikayeler
14. Yaratıcı Drama
15. Mentorlük
16. 100 temel eser
17. Bilge İnsanlar
18. Çevremizdeki Kötü Örnekler
19. Filmler, belgeseller ve Çizgi Filmler
20. Gölge Oyunları
21. Sanat ve Estetik
22. Çocuk Oyunları
23. Mevlana ve mesnevi

24. Masallar
25. İzcilik
26. Bir dakika dinler misin?
27. Türk Mitolojisi
28. Karnenin sağ tarafı
29. Değerini kendin belirle
30. Sorumluluk Etkinlikleri

Aydın ve Akyol Gürler (2012:199)'a göre değer öğretiminde kullanılabilen bazı etkinlik örnekleri şunlardır:

ETKİNLİK 1 : Sorun Ağacı Çizme

SÜRE : 40 dk.

KAZANIM : Değerleri kullanarak problem çözme becerisini geliştirir.

YÖNTEM TEKNİK : Problem çözme, araştırma

MATERYALLER : A4 kağıdı, kalem

UYGULANIŞI

1. Öğretmen, öğrencilere yapılacak etkinliğin amacını ve uygulamasını anlatır.
2. Öğretmen, öğrencilere uzak ve yakın çevrelerindeki, gözlemledikleri bir sorun olup olmadığını sorar.
3. Öğrencilerden alınan cevaplar tahtaya öğretmen tarafından yazılır.
4. Öğretmen, öğrencilere tahtadaki bir problemi seçip sorun apacı çizmelerini söyler.
5. Öğrenci, önce seçtiği sorunu başlık olarak yazar.
6. Öğrenci, soruna ait nedenleri alt başlıkta yazar.
7. Öğrenci, yazdığı nedenler içinde, en önemli nedenin ne olduğunu tespit eder. Alt başlık olarak en önemli nedeni yazar.
8. Öğrenci, çözüm önerilerini sıralar.
9. Öğrenci, çözüm önerilerinin olumlu ve olumsuz yönlerini alt başlık olarak yazar.
10. Öğrenci, en etkili çözüm önerisinin ne olduğuna karar verir.
11. Verdiği kararın nedenlerini açıklar, sınıfta arkadaşlarıyla paylaşır.

DEĞERLENDİRME

1. Öğrenciler etkinliğe ilgi ve katılım gösterdi mi?

2. Öğrenciler bir problem belirledi mi?
3. Öğrenciler problemin nedenlerini belirledi mi?
4. Öğrenciler çözüm önerisi getirip sınıfta paylaştı mı?

ÖRNEK ETKİNLİK

Problem: Tasarruflu olmama

Problemin nedenleri: Bilinçsizlik, tüketim alışkanlığı.

Problemin en önemli nedeni: Bilinçsizlik

Çözüm önerileri: Tasarruflu olmayla ilgili filmler, yayınlar. Okul okullarda tasarruflu olmayla ilgili bir desin olması.

Çözüm önerilerinin olumlu ve olumsuz yönleri: Bilinç ve duyarlılık oluşturabilir ancak okullarda böyle bir dersin olması diğer derslerin saatlerinin azaltılmasına sebep olabilir.

En etkili çözüm önerisi: Tasarruflu olmayla ilgili filmler, yayınlar.

Seçilen çözüm önerisinin açıklaması: Bu çözüm önerisinde basın kuruluşları sosyal sorumluluklarını yerine getireceklerdir. Günümüzde en etkili ve yaygın iletişim yolu televizyon ve interneti de kapsayan medyadır.

2.1.7 Türk Eğitim Sisteminde Değerler Eğitimi

Bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, sınırlarını genel manada çizgilerini belirler (Doğan, 1997: 18). Eğitim, bünyesinde barındırdığı kişilerin iyi bir donanıma sahip olmasını beklemekle beraber onların sağlam bir karaktere ve bilince sahip olmasını ister. Dünyanın hemen hemen her yerindeki eğitim sistemleri, kişilerin doğup büyüdükleri, mensubu oldukları toplumun değer yargılarını ve birikimlerini benimsemelerini istemektedir. Türk milli eğitim politikalarında da hedef olarak belirtilmiş olan; toplumun ihtiyacı olan bilinçli, sağlam, kültürlü, değerlerine sahip özellikle de Türk milli eğitimin amaçlarında vurgulanan hedeflere ulaşmada ve toplumu oluşturan kişileri bu doğrultuda yetiştirme konusunda eğitim sistemi çok önemli bir yere sahiptir. (Ulusoy, 2007).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları şöyle belirtilmiştir:

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına bakıldığında değerlerin, öğrencilere aktarılmasının önemli bir yer tuttuğu ve hedeflendiği görülmektedir. Amaçlarda verilmek istenen "Milli, manevi, kültürel değerlere bağlılık, vatan ve milletini sevmek, insan hakları ve demokrasi kültürünü benimseme, sorumluluk, bilimsel ve yaratıcı bir düşünceye sahip olma, hayata hazırlanma, toplumun mutluluğuna katkıda bulunma" gibi değerler bulunmaktadır. Her ne kadar Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında değerler vurgusu yapılsa da müstakil olarak Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda bazı çalışmalar yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, değerler eğitimi konusunun okullarda nasıl yürütüleceğine ilişkin olarak bir genelge yayımlayarak hem bu konuya verdiği değer ve önemi ortaya koymuş ve eğitimcilere değerlerin eğitimi konusunda rehberlik etmiştir (Yaman, 2012: 19):

T.C

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Sayı : B.08.0.TTK.0.72.02.00

Konu: : İlk Ders

GENELGE

(2010/53)

Günümüzde küreselleşme; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkan sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden risk ve sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır. Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımların öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır. Bakanlığımız, değerlerimizi geliştirmeyi temel alan kültürel birikimimizi, 2003 yılından itibaren geliştirilen öğretim programlarına yansıtmıştır. Uygulamaya konulan programlarımızın temel öğeleri arasında değerlerimize de yer verilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerimizin bir taraftan yüksek düzeydeki kazanımlarımız olan değerlerimizi yaşamalarını sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak, diğer taraftan da bu kazanımlarımızın gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak amaçlanmaktadır. Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve yine çoklar içinde özel olmayı sağlayan okulun bir yaşam merkezi olarak; her öğrencinin ayrı bir değer olduğunu kabul etmesi " Değerler Eğitiminde" bireyin değer alanı oluşturmasını sağlayacaktır. Değerler eğitimi toplumun bütününe ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarının uygulayıcı olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncü rol ve görevleri bulunmaktadır. Bu bağlamda 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı'nın ilk haftasında; Bakanlığımıza bağlı tüm resmi ve özel örgün eğitim kurumlarının bütün sınıf ve şubelerinde yukarıdaki esaslar doğrultusunda değerlerimizle ilgili olarak öğrencilerimizin yeterliliklerini arttırmak ve bunların davranışlara yansımaları sağlamak amacıyla etkinlikler yapılacaktır.

Aynı genelgenin ekine konulan bir yazıda ise, değerler eğitimi konusunda ne tür etkinlikler yapılacağına ilişkin etkinlik önerileri listesi oluşturulmuştur. Bu etkinlikler şunlardır (WEB 5):

1. Büyük ğrencilerin küçük öğrencilere dersler ve okul içi etkinliklerde rehberlik yapmalarını sağlayacak programların rehber öğretmenler eşliğinde oluşturulması
2. Alt sınıflardaki öğrencilere yönelik olarak “Nasıl iyi, doğru, hoşgörülü ve başarılı olursun?” konulu bir mektubun yazılması
3. Okulda rol model olma, yaratıcı etkinlikler vb. Faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin diğer sınıflarda etkinlik yapmasının sağlanması
4. Bir spor karşılaşmasında oyuncuların ve seyircilerin centilmence davranışlarının ön plana çıkarılması
5. Gönüllülük esasına göre ğretmen, ğrenci ve diğer okul personelinin müzik, şiir, tiyatro vb. Yeteneklerini gösterebilecekleri ortamlar oluşturularak yeteneklerin taltif edilmesi
6. Bütün paydaşlar (okul idaresi, ğretmen, ğrenci, aile vb.) arasında karşılıklı güven, hoşgörü ve dürüstlük ilkelerine dayanan bir sözleşme yapılması ve her türlü iletişimde olumlu ve güler yüzlü davranılması
7. Öğrencilerin zlemek istedikleri sorunları kağıda yazmaları ve ğretmen rehberliğinde seçilen sorunların çözümüne yönelik beyin fırtınası yapılması
8. Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının iyi örnek gösterilebilecek davranışlarını sınıf ortamında paylaşması ve her bir iyi örneğin sınıf panosuna yerleştirilecek ağaca yaprak olacak şekilde yapıştırılması
9. Her ğrencinin sınıftaki arkadaşlarının takdir ettiği veya beğendiği davranışlarını yazılı veya sözlü olarak sınıfta paylaşmasının sağlanması

10. Bütün sınıflarda öğretmen ve öğrencilerin sınıf içinde uyulması gereken davranışlar listesini birlikte belirlemesive bu listenin sınıfın uygun bir yerinde ilan edilmesi
11. Ders etkinlikleri kapsamında tarihe damgasını vuran kişilerin insanlığa katkıları konusunda senaryo yazılması
12. Değerlerimizin gelişimine hizmet etmiş şahsiyetler-fikir insanların araştırılması ve sınıfla paylaşılması
13. Toplum hizmeti çalışmalarını tanıma ve bu çalışmalarda bulunma
14. Resim, şiir, kompozisyon, öykü, film, seyahat, tiyatro, drama etkinlik günleri vb. Yarışmalar yapılması
15. Sevgi, barış, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma konulu şarkıları içeren konserler yapılması
16. Değerlerimizi konu alan panel, konferans, açık oturum, seminer, şiir dinletileri ile okul gazetesi çıkarılması, afiş ve slogan hazırlanması
17. Geliri yardım kuruluşlarına verilmek üzere kermes (yiyecek, içecek ve teknoloji tasarım dersinde yapılan ürünlerin satılması) yardım organizasyonları, doğum günü ve özel günlerde ziyaretler düzenlenmesi
18. Değerlerimiz konusunda paylaşımı ve katılımı sağlamak amacıyla bir web sayfası oluşturulması.

On sekizinci Milli Eğitim Şurası'nda değerler eğitimiyle alakalı bir takım öneriler getirilmiştir. Şura kararlarında "Spor, Sanat ve Değerler Eğitimi" diye ayrı bir başlık açılmıştır. Bu başlıktaki maddelerin bazıları şunlardır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012):

20. "Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi" ve "Değerler ve Eğitimi Projesi" hazırlanarak uygulamaya konmalıdır.

30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

34. Tüm eğitim öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve material geliştirilmelidir.

35. Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dahil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

36. Ödüllendirme ölçütlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

37. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına öne verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Türkiye'de vatandaşlık ve insan hakları, psikoloji, sosyoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde değer ile ilgili bilgilerin doğrudan verildiği, tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı gibi derslerde de doğrudan verilmese bile dolaylı veya örtük program vasıtasıyla verildiği görülmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2012).

Değerler eğitiminin amacına ulaşabilmesi için gerekli olanlar (Nortwiev Public Schools, Grand Rapids, MI.1970:2 aktaran Dilmaç, 1999: 24) şunlardır:

*Bireysel değer sistemleri ayadınlanmasında öğrencilere yardım konusunda strateji ve material geliştirmek

*Yeni fikir ve materyalleri oldukça etkili kullanmaları için tecrübeli eğitimcilerin yardımcı olmaları

*Değer kavramının kurulması için çeşitli teorilerin geliştirilmesi

*Çeşitli konularda değerlerle ilgili teorilerin geliştirilmesi

*Değer eğitiminde nasıl daha iyi hizmet yapılacağını öğrenmek için birliktelik sağlanması

Değer eğitimiyle ilgili araştırma hakkında bir çok insana bilgi verilmesi.

2.1.8 Değerler Eğitimi ve Türkçe Öğretimi

Türkçe eğitiminin en önemli amacı bireyin; içinde yaşadığı topluma, aileye sağlıklı uyumunu sağlamaktır. Türkçe bireyin yaşam ile arasındaki kapıyı açar. Bu kapıyı açmakta kullanılan kilit ise Türkçe öğretimidir. Türkçe öğretimiyle beraber birey ilk önce anadilini öğrenecek, anadili ile düşünmeye başlayacak, düşünmeye başladığında ise o toplumun bir ferdi olacaktır. İşte bireyin bulunduğu toplumda kabul edilmesini sağlayacak unsurlar ise değerlerdir. Bu tanım Türkçe dersi ile değerler eğitiminin ne denli birbirine bağlı olduğunu göstermektedir. Özbay ve Tayşi (2011: 24)'e göre; anadili öğretimi örgün eğitimin en önemli basamağı olup iyi bir anadili eğitimi alanlar bu derste edindikleri bilgi ve birikimleri diğer derslere aktarılabilir. Bu öğretim sadece bil dil ya da dilbilgisi öğretimi değil millete ait değerlerin benimsetilmesi işidir. Ülkemizde anadil eğitiminin okullarda Türkçe dersi ile yapıldığı görülmektedir.

Ülkemizde okullarda işlenen her ders değerlerin aktarımında sorumludur. Ama Türkçe dersinin bu konudaki sorumluluğu biraz daha fazladır. Bu ders ile o

dönemdeki çocuklar kendi dillerini ve konuşma, yazma, dinleme, okuma, dilbilgisi gibi temel becerileri öğrenmektedirler.

Ülkemizde uzun yıllardır öğretmenin merkezde bulunduğu öğrencinin ise geri planda kaldığı geleneksel eğitim anlayışı benimsenmiştir (Dağtaş, 2013:17). Bu geleneksel eğitim anlayışında öğretmen aktif olup öğrenen ise pasifti. Dolayısıyla bu eğitim anlayışıyla değerlerin eğitiminde öğretmenin rolü bir hayli fazlaydı. Bu sistem çerçevesinde öğrenciler sadece değerlerin aktarımında aktarılan rolündeydi. İlerleyen zamanlarda bu öğretmen merkezli eğitim anlayışının çağın gereksinimlerine cevap veremediği anlaşıldı. Bu yüzden ülkemizde 2006 yılından itibaren öğrencinin merkezde bulunduğu yapılandırmacı eğitim anlayışı benimsenmeye başlandı. Öğrenciyi ve öğrencinin zihnini merkeze alan yapılandırmacı yaklaşımda, öğretmenden çok öğrenme üzerinde durulmakta ve dilin öğrenilmesi tamamen zihinsel işlemlere dayalı olarak gerçekleşmektedir (Güneş 2007). Bu yeni eğitim anlayışı değerlerin öğretimini de yansıtmıştır. Artık öğrenciler okulda öğretmenlerinin evde ise ailelerinin onlara aktarmaya çalıştığı değerlerin arka planını da yeni anlayışın öğrencilerde istediği eleştirel düşünme becerisiyle de irdelemeye başlamışlardır. Bu irdeleme ve analiz sonucunda öğrencilerin değerleri benimsemeleri daha kolay olacaktır. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda (2006: 2) dil öğretiminin temel hedefi, “öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri kavramaları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleri” şeklinde belirtilmiştir. Bu gibi becerilerin öğretilmesinin yanı sıra Türkçe dersinin kültür ve değerleri gelecek nesillere aktarma gibi bir misyonu da vardır. (Akyol, 2010: 61). Aksan (2009: 13) 'e göre dil her yönüyle ulusun bir aynası, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracıdır. Çünkü dil geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Değerler de bu köprü vasıtasıyla içinde bulunduğumuz zamandan gelecek zamana doğru aktarılır. Türkçe dersi ele aldığı konular, konuları işleyiş şekli ve konuları işlemede kullanılan yöntemler bakımından değerlerin aktarımına oldukça uygun bir derstir. Çünkü Türkçe dersi içerisinde işlenen metinler (hikayeler, şiirler, denemeler vs.) değerler eğitimi için kullanılabilir niteliktedir. Özellikle değerler eğitimi yaklaşımlarından ahlaki muhakeme ve değer analizi yöntemlerinin kullanımına oldukça elverişlidir.

Çünkü gerek ahlaki muhakeme gerek de değer analizi yöntemlerini kullanmak için elde hikaye, örnek olay vb. bir materyalin olması gerekmektedir. Bu materyallerden yola çıkılarak bu yaklaşımlar uygulanılır ve değerlerin eğitimi gerçekleşmiş olur. (Karatay, 2011: 1403).

2.2 ŞİİR

Şiir kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde yer alan şiir kavramı, " Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi" olarak tanımlanmaktadır. Türk edebiyatında şiir kavramı hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır. Şiir, Yahya Kemal'e göre "musikidir, fakat bildiğimiz musikiden farklı bir musiki"; Ahmet Haşim' e göre "Söz ile musiki arasında olan fakat sözden ziyade musikiye yakın olan bir lisan"; Necip Fazıl'a göre ise "Mutlak hakikati arama işidir". (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu, Uludağ, 2011). Yalçın ve Aytaş (2008: 207)'a göre şiir, duygulara hitap eden, orada kök salıp yeşeren, meyvesini hayallerle süsleyip, ahenkle sergileyen bir sanattır. Bu tanımların yanı sıra şiirin kendine has bir dilinin ve söyleyişinin olması, müzik ve ses ile yakından ilişki içerisinde olması ve estetik bir etkileme gücüne sahip olması kabul edilen diğer özelliklerindedir. Şiir hakkında yapılmış olan tanımlara bakıldığında ortak olarak sembollerden , hayallerden ve ahenkten bahsedilmiştir. Bu gibi öğeleriyle şiir diğer edebi türlerden ayrılmaktadır. Şiir olmayan metine anlam yazar tarafından yüklenirken, şiir kendi anlamını kendi üretir ve şiirde anlamdan çok okurun alımlanmasından söz edilebilir (Demirel ve diğerleri, 2011). Bunun en iyi kanıtı bazı şiirlerin okuyandan okuyana farklılık göstermesi ve şiir haricindeki metinlerde farklı okuyucuların farklı anlamlar çıkarmasının zor olmasıdır. Bir duygunun, düşüncenin, durumun veya hayalin belirtilmesinde ya düz bir anlatım kullanılır ya da şiirsel bir anlatım kullanılır. Bu durum yazma içinde geçerlidir. Şiirsel bir dille aktarılan öğe okuyucunun dikkatini düz anlatıma göre daha fazla çekmektedir. Herhangi bir verilmek istenen mesaj şiir yoluyla verildiğinde o mesaj ulaşılması istenen yere daha iyi ulaşacak ve daha anlamlı olacaktır.

Şiirin toplum içerisinde önemli bir yeri vardır. Bir toplumda yeri geldiği zaman o toplumun temelini atan ve o toplumu toplum yapan, içindeki bireyleri birbirine bağlayan destanlar, toplumun sevinçlerine, mutluluklarına, üzüntülerine, kederlerine en iyi tanık olan türküler, bir toplum için önemli olan şiir örnekleridir.

2.2.1 Şiirde İleti ve Tema

2.2.1.1 İleti

İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği ana düşünce olup öğretici metinlerde ise savunduğu ve vermek istediği düşünce biçimi olarak da tanımlanabilir (Sever, 2010: 140). Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde yer alan ileti kavramı " Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj" olarak tanımlanmaktadır. Bir bireye herhangi bir konuda belli mesajlar, belli iletiler düz yazıdan ziyade şiir aracılığıyla iletmek daha verimli olmaktadır. Şiir birçok evin bulunduğu bir yerdeki en göze çarpan, en dikkat çeken eve benzer. Herhangi biri dışarıdan bu evlere baktığında tabii ki gözüne çarpan ve dikkatini en çok çekecek olan diğerlerine benzemeyen bu evdir. Şiirin bu yönünden dolayı bireylere özellikle çocuklara çeşitli bilgiler ve çeşitli değerlerin öğretiminde şiirlerin kullanılması daha yararlı olacaktır. Çocuk edebiyatı yazarlarının da iletileri aktarırken dikkat etmeleri gereken bazı hususlar vardır. Bu hususla şunlardır (Demirel ve diğerleri, 2011) :

1-Çocuklar yanlış yargılara, boş inançlara, kaderciliğe, çıkarıcılığa ya da saldırganlığa yöneltilmemelidir.

2-Kitaplarda hatasız ve uslu çocuk olma, büyüklerin sözünden çıkmama, yaramazlık yapmanın kötü sonuçlar yaratacağının üzerinde durma yanlış bir tutumdur.

3-Kurnazlık ve buna bağlı olarak aldatma ön planda olmamalıdır.

4-Çocuklara ileti aracılığıyla ırkçılık, düşmanlık ve öç alma duygularının aşılması da zararlıdır (Tür ve Turla, 1981: 40).

Bu hususlara dikkat etmek iletilerin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar. Çocuklara verilen edebi ürünlerde onların yararı gözetilmelidir. Ama bu yarar onların

bu ürünleri ilk okuduklarında doğrudan bir şekilde gözlerine çarpmamalıdır. Çünkü özellikle ikinci maddede belirtildiği gibi çocuklar, uslu olmaları, büyüklerinin sözlerinden dışarı çıkmamaları, gibi mesajları gerek öğretici kitaplardan gerek ise çevrelerinden almaktadırlar. Okudukları edebi ürünlerde de doğrudan böyle mesajlarla karşılaşmaları onları sıkabilir. Ondan dolayı metinlerde ileti doğrudan verilmemeli metnin içerisine saklanmalıdır. Özdemir (1983: 16)'ya göre yazınsal metinlerde iletinin, kesin bir yargıya dönüştürülmeyip metnin dokusuna sindirilmesi gerekir ve böylelikle örtük ileti gizli bir anlam, gizli bir öz yükler. Çocuk edebiyatı ürünlerinde kullanılan iletilerde bulunması gereken özellikler şunlardır (Demirel ve diğerleri, 2011):

- 1- İletiler çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimlerine uygun bir şekilde olmalı ve çocuğun gelişimine katkıda bulunmalıdır.
- 2- İletiler ile gerek konu gerekse tema arasında yüksek bir ilişkinin bulunması gerekmektedir.
- 3- İletilerin aktarılmasında rol alan konu, dil ve anlatımın kendi içlerinde anlamlı bir bütün olması gerekmektedir.
- 4- İletilerin aktarımında kullanılan metnin özelliği dikkate alınmalı ve iletiler tek bir yolla değil zengin bir şekilde verilmelidir.
- 5- İletiler tıpkı tema/ana fikir gibi bir eserin yazılma nedeni haline gelebileceği için en az tem/ana fikir kadar üzerinde ciddi bir biçimde durulmalıdır.

2.2.1.2 Tema

İtalyancadan dilimize geçmiş olan "tema" kelimesi ise Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde, "Asıl konu, temel motif, ana konu" şeklinde tanımlanmaktadır. Tema kavramı daha çok resim ve fotoğraf alanlarında kullanılmaktadır. "Bu fotoğrafın/resmin teması...." gibi bazı ifadeler oldukça fazla kullanılmaktadır. Yazılı türlerde ise bir metnin okuyucuya vermek istediği ana düşünce olarak düşünülebilir. Çünkü yazılı anlatı türlerinin yaşam kaynağı temalardır ve temalar edebi metinlerin

ortaya çıkma ve yazılma nedenleridir, denilebilir (Demirel ve diğerleri, 2011). Oğuzkan (1983: 366)'a göre tema "Yazarın eserinde veya yazısında sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ya da görüşlere, gösterdiği yönelimlerdir." Tema vasıtasıyla edebi eserlerde verilmek istenen mesaj verilebilir. Bu yüzden temalar ile edebi metinler arasında yakın bir bağ vardır. Yalçın ve Aytaş (2003: 46) tema konusunda şunları söyler:

"Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin; işlenen temaya bağlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, ana fikrin önemi daha iyi anlaşılır ve bu yüzden seçilen temalar, evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak özelliklere sahip olmalıdır."

Çocuk edebiyatı ürünlerinde tema konusunda dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler vardır. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir (Demirel ve diğerleri, 2011):

- 1- Tema açık ve anlaşılır olmalı. Çocuğu kararsızlığa sürüklememeli.
- 2- Tema gerçekçi olmalı. Çünkü çocuklar somut işlemler dönemindedirler ve gerçeğe yönelişin yaşandığı yaş sınırındadırlar.
- 3- Çocuğun yaşantılarından yola çıkan temalar çocuklarda daha büyük bir ilgi uyandırabilir. Kutlamalar, törenler ve özendirmelerden çok hoşlanırlar. Bu yüzden eserlerde yasaklamalardan çok, özendirmeler hakim tema olmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 18).
- 4- Kardeş, ana-baba sevgisi ve arkadaş sevgisi, aile değerlerine bağlılık, başkalarına karşı nazik ve dürüst davranmak, girişimci ve yaratıcı olmak, hayvanları sevmek ve korumak gibi temalar işlenmelidir (Şirin, 2000: 211).
- 5- Çocuklara zorluklar anlatılmalı ancak; yaşadığımız dünyayı sevmeyi, onun güzelliklerinden yararlanmayı sağlayıcı duygular da kazandırılmalıdır.
- 6- Toplum içinde değerli bir varlık olduğunun hissettirilmesi, kendini toplumdan soyutlamaması gerektiği belirtilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 51).

7- Çocukların düşünme, karşılaştırma ve eleştirme gibi bilişsel süreçlerini işleyen, onların insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı bakış açısıyla tanımalarına ve değerlendirmelerine olanak sağlanmalıdır (Sever, 2003 : 46).

8- Çocuk bir şeyleri, yeni öğrenen bir varlıktır. Çocuk kitapları da bu yenileri yaşatırken, aşırı öğreticilik ve tek yanlı olmaktan kaçınmalıdır.

9- Eğitsel öğretiler, kitabın içinde doğrudan değil; ancak kitapla belli bir düzeyde kurulan iletişimden sonra kendiliğinden oluşacak bir biçim kazanmalıdır (Dilidüzgün, 2003: 67).

10- Din, mezhep, dil, ırk gibi ayrılıkları sömürücü nitelikte olmamalı, hoşgörüden yoksun değerler olmamalıdır.

11- Doğa, insan ve bilim verilerine uygun olmalı, ülke gerçekleri ve çağdaş gelişmelerle ters düşmemelidir (Köknel, 1983'ten aktaran, Sağlık, 2005: 235).

2.2.2 Şiir ve Çocuk

İnsan hayatının 0-16 yılları arasındaki döneme çocukluk dönemi denmektedir. Dolayısıyla çocuk edebiyatının bu döneme hitap etmesi gerekmektedir. Ama insan gelişiminde bireysel farklılıklar olduğu da düşünülürse tanımda verilen yaş aralığı yanıltıcı olabilir. Bu nedenle çocuk kavramı hakkında şöyle bir tanım yapılabilir: "Duygu, düşünce, hayal ve zevklerin, olgun insanlardan farklı bir şekilde algılandığı dönemdir (Demirel ve diğerleri, 2011). Gerçekten de tanımda olduğu gibi herkes ilerleyen yaşlarda çocukluğunun muhasebesini yapar. Yaptığı bu muhasebe sonunda, çocukluk döneminde yaptığı ve düşündüğü durumlar hakkında bir hayli hayrete düşer. O dönemde onları nasıl yaptığını düşünmeden edemez. Çünkü o dönem farklıdır ve o dönem belki ileride kişiliğin nasıl olacağı hakkında bazı kilometre taşlarını da içerisinde barındırmaktadır. Yalçın ve Aytaş (2008: 207)'a göre, çocuk ve şiir bu iki kavram birbirine ancak bu kadar yaklaşabilir ve yakışabilir. Çocuklar üzerinde şiirin farklı bir tesirinden söz edilebilir. Çünkü çocuklar edebi ürün olarak ilk kez şiire yapı olarak benzeyen ninniler ile karşılaşır. Bu karşılaşma şiir ile çocukların arasındaki ilişkinin çok daha uzun bir geçmişi olduğunu gösterebilir.

Çocuk ilk kez duyduğu ninnilerde, tekerlemelerde ve masallarda bulunan ahengi ve ritmi anlar. Bu iki kavram şiiri ve şiir gibi belli bir ölçü dahilinde yazılan türleri sevmesine yol açar. Daha çok ilk çocukluk döneminde gerçekleşen bu karşılaşma, zaman içerisinde artan bilişsel gelişimle birlikte diğer edebi türlerin katılımıyla daha geniş bir hal alır ve çocuk küçük yaşlarda şuur altında yer edinen değerlerin de etkisiyle okuduğu veya dinlediği bu gibi türlerden edebi bir zevk almaya başlayacaktır (Demirel ve diğerleri, 2011). Oğuzkan (2000), çocuk ile şiir arasındaki münasebeti başka bir şekilde şöyle açıklar: Çocukları şiire yaklaştıran başka bir konu da ahenk unsurudur. Durağı, kafiyesi, iç ahengiyle şiir, her normal çocukta var olan ritim duygusuyla besler ve müzik ihtiyacını karşılar.

2.2.2.1 Çocuk şiirleri

Türk edebiyatının ilk dönemlerinde çocuklarla ilgili olarak yazılmış ya da çocukların konu olarak içinde yer aldığı şiirlere rastlanılmamaktadır. İslamiyetin kabulünden sonra çocuklarla ilgili olan daha çok çocuğu malzeme olarak kullanan ve onun yetiştirilmesi, değerler kazanması için yazılmış olan şiirler yazıldığı görülür. (Demirel ve diğerleri, 2011). Batılılaşmanın her yönden başladığı bir dönem olan Tanzimat Dönemi'nden itibaren Türk edebiyatında çocuklar için ya da çocuklara yönelik yazılmış olan şiirlerin bulunduğu görülmektedir. Bu konuda İbrahim Şinasi'nin La Fontaine'den çevirmiş olduğu "Kurt ile Kuzu Hikayesi", kendisinin yazdığı "Eşek ile Tilki", "Karakuş Yavrusu ile Karga", "Arı ile Sivrisinek" gibi eserleri; Rezaizade Mahmut Ekrem'in gene La Fontaine'den çevirdiği fabllar ve ölen oğlu Nijat için yazdığı şiirler; Muallim Naci'nin "Kuzu", "Kırlangıç", "Avcı", "Oduncu ile Azrail" gibi manzumeleri; Nabizade Nazım'ın "Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk" gibi eserleri çocuk şiirleri alanında verilmiş olan ilk örnekleri teşkil etmektedir (Demirel ve diğerleri, 2011). Çocuk edebiyatı alanında bu zamanda itibaren çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ama çocuklara şiir olarak çocuk şiirinin ilk temsilcisi Tevfik Fikret olarak bilinir ve bu alan için yazmış olduğu şiir kitabı olan "Şermin" de de çocuk psikolojisine ve çağdaş eğitim anlayışına uygun düşen bir anlayışla yazılan şiirler görülür. Tevfik Fikret'i diğer yazarlardan ayıran bir özellikte çocuğu bir araç olarak kullanmaması ve çocuğun ruh dünyasıyla beraber onun dilinden onu anlatmasıdır (Yalçın ve Aytaş, 2004: 209). Çocuk edebiyatı

alanında ilk ciddi çalışmaları İbrahim Alaattin Gövsa yapmıştır. "Çocuk Şiirleri" adıyla yayımladığı şiir kitabında, kendi yazdığı şiirlerin yanı sıra La Fontaine'den yapmış olduğu çevirileri koymuştur. Milli Edebiyat dönemi içerisinde çocuklara yönelik şiirler yazan birçok şair ve yazar bulunmaktadır. Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü, Kazım Nami Duru, Celal Sahir Erozan, Ahmet Cevat Emre, İsmail Hakkı Ertaylan, Fazıl Ahmet Aykaç gibi şairler bu alanla ilgili şiirler yazmışlardır. Bu dönemin gerek toplumsal gerekse siyasi şartlarından dolayı bu dönemde yazılmış olan çocuk şiirlerine bakıldığında daha çok milli, manevi değerleri benimsetme gibi didaktik bir yol izlenilmiştir.

Özellikle Ziya Gökalp'in "Kızıl Elma", "Yeni Hayat", "Altın Işık", "Ala Geyik" adlı şiirlerinde bu didaktik yol açık bir şekilde görülmektedir(Yalçın ve Aytaş, 2008: 207). Şiir türü diğer edebi türlerden ayrılır. Özellikle çocuklar için şiir diğer türlere göre daha önemlidir. Çünkü çocukların o yaşlarda en fazla ilgi gösterdikleri türlerin başında şiir gelmektedir. Çocukların bu ilgisinden dolayı özellikle çocuk şiirlerinin içeriği, konusu üzerinde önemle durulması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Çünkü çocuklara hitap eden bu şiirler onlar için yeri geldiğinde öğretici, yeri geldiğinde ise eğlendirici bir özelliğe sahip olmaktadır.

Bu yüzden çocukların sevecek ve zevkle okudukları şiirlerin onların duygularına, düşüncelerine, gelişimlerine uygun olması, zarar vermemesi gerekmektedir. Bu yüzden çocuk şiirlerinde ahenk, konu, tema ve anlatım bakımından bulunması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir (Demirel ve diğerleri, 2011):

- 1- Kafiye, eğer varsa, belirli olmalı ve birbirine yakın mısraların sonunda bulunmalıdır.
- 2- Düşünceler açık olarak ve bir beyit veya bir dördlük sınırları içerisinde anlatılmalıdır.
- 3- Tasvirler yalın ve kesin olmalıdır.
- 4- Benzetme, istiare, mecaz gibi edebi sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir.
- 5- Hayal ve duygular, çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı, bu unsurlarla olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmalıdır.

6- Mısralar kısa, cümle düzeni doğal ve seçilen sözcükler sade olmalıdır.

7- Tam ve yarım kafiyelerden, ölçüden ve bazı mısraların tekrarından yararlanarak ahenk zenginliği sağlanmalıdır.

8- Konu yaşama sevinci, aile sevgisi, doğa ve ulus sevgisi, güzellik duygusu gibi olumlu duygu ve davranışları kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici bir nitelik taşımaktadır (Oğuzkan, 2000: 259).

2.3 TÜRKÇE DERSİNDE ŞİİR YOLUYLA DEĞERLER EĞİTİMİ

Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak tanımlanan değerleri menkıbelerde, masallarda, hikayelerde ve tarihsel kimliği olan şairlerde ve özellikle onların şiirlerinde buluruz (Şener, 2013: 2522). Bu materyaller arasında şiirler ayrı bir yer tutar. Şiirle ilgili yapılan tanımlara bakıldığında şiirin ahenkli ve uyumlu ses dizelerinden oluştuğu karşımıza çıkmaktadır. Sadece çocuklar için değil insanlar için de şiir, diğer yazı türlerine göre oldukça etkili olabilmektedir. Özellikle ilkökul çocukları şiirleri daha kolay anlayabilmekte ve daha kolay ezberleyebilmektedir. Yıllardır belirli gün ve haftalarda şiirlerin ezberletilip okutulması şiirlerin insanları daha fazla etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Değer aktarımında da insanları özellikle öğrencileri etkileyen ve ilgilerini çeken en önemli yazı türlerinden biri olan şiirlerin kullanılması oldukça mantıklı bir şeydir. Şiir yoluyla istenen değer öğrencilere daha iyi ve hızlı aktarılabilir. Çünkü değerler aktarılırken bilişsel olmanın yanı sıra duygusal bir etkiye ihtiyaç bulunmaktadır (Şener, 2013:2522). Bu etki şiir ile verilebilmektedir. Örnek olarak Nabi'nin "Hayriyye" si verilebilir. Eserde geçen değerlerin şiir şeklinde yani manzum şekilde ele alınışı, estetik ifadesi, sözün kalıcı ve etkileyici olmasını sağlamaktadır. Örneğin bugün değerlerin genelde hikaye ve nesir tarzında ifade edilişi bu estetik üslupla karşılaştırıldığında sönük kalmaktadır (Şener, 2013: 2522). Türkçe Türkiye devletinin resmi dilidir. Resmi dil olması, bu dilin eğitiminin de oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki MEB'e

bağlı ilkokul ve ortaokullarda Türkçe dersinin ders saati tabloda şu şekilde gösterilmiştir (WEB 6):

Tablo 13. İlk ve Orta Dereceli Okullarda Türkçe Dersinin Saatleri

İLKOKUL		ORTAOKUL	
1.SINIF	10 saat	5.SINIF	6 saat
2.SINIF	10 saat	6.SINIF	6 saat
3.SINIF	8 saat	7.SINIF	5 saat
4.SINIF	8 saat	8.SINIF	5 saat

Özellikle ortaokullarda en fazla görülen ders Türkçedir. Bu durum bu okul düzeyindeki Türkçe derslerinde kazandırılacak olan değerler diğer derslere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Türkçe dersinin özellikle 4 farklı öğrenme alanı bu konuda oldukça elverişlidir. Okuma alanında bir değer hikaye okutturulup çözümlene yapdırılabilir, dinleme alanında ise değerler hakkında bir şiir dinletilebilir, yazma alanında hikaye tamamlattırma yoluyla öğrencinin bir değer hakkında düşünceleri alınabilir konuşma alanında ise değerler hakkında bir beyin fırtınası yoluyla öğrencinin yaratıcı düşünme yoluyla değerlere farklı bir bakış açısıyla bakması sağlanabilir. Ülkemizde işlenen her ders değerlerin aktarımından ve değerlerin eğitiminden sorumludur. Bu sorumluluk dairesinde Türkçe dersi oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkçe dersi içerik olarak metin ve şiir gibi materyaller bulundurduğundan değerler eğitiminin yapılması için oldukça elverişli bir derstir. Diğer derslere nazaran Türkçe dersi bu sınıf seviyelerinde en fazla ders saatine sahip bir derstir. Bu yüzden değerler eğitimi ile Türkçe dersi oldukça ilişkilidir.

2.4 ALANYAZIN TARAMASININ SONUCU

Tez çalışmasının başlığı ile ilişkilendirilebilecek çalışmalara bakıldığında değerler ve değerler eğitimi hakkında alanyazında birçok çalışmanın yapıldığı görülmüştür.

Bu çalışmalara bakıldığında genellikle metin baz alınarak yapılan çalışmaların oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin değerler eğitimi konusunun çalışma alanı olarak yeni olduğu düşünülebilir.

Yapılan çalışmaların ders kitapları, öğretici ve edebi metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi yoluyla yapıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda kuramsal kısmın birçok çalışmada sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu çalışmada kuramsal açıdan çalışmalarda fazla yer almayan ahlâk eğitimi üzerinde durulmuş ve ahlâk eğitimine katkıda bulunmuş tarihi şahsiyetlerden bahsedilmiştir.

Araştırmayla ilgili olarak değer, değerlerin sınıflandırılması, önemi ve işlevi, değerler eğitimi, değerler eğitimi yaklaşımları, değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler hakkında kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca çeşitli ülkelerin programlarındaki değerlerden de bahsedilmiştir.

Alanyazın genel olarak incelendiğinde yapılan çalışmaların daha çok var olanı ortaya çıkarmak şeklinde gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu nedenle de yapılan araştırmaların modellerinin genellikle betimsel tarama modeli olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmada ortaokul 8.Sınıflarda okutulan 7 adet farklı yayınlardan çıkan ders kitabı (Koza, Özgün, Pasifik, TAV (Ada), Harf, Bisiklet, Enderun) içinde yer alan şiirler dört adet uzman görüşüyle birlikte incelenmiş ve şiirlerde hangi değerlerin işlendiği araştırılmıştır.

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeline, kullanılan evren ve örnekleme, verilerin toplanması hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada betimsel nitelikte tarama yöntemi kullanılmış olup 7 farklı ders kitabındaki 33 şiirde bulunan değerleri saptamaya yönelik nitel bir çalışma ortaya konmuştur. Karasar (2006: 77) tarama modelini şu şekilde açıklamıştır:

“Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlâ var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve ordadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir.”

3.2 EVREN-ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın evrenini ortaokul 8.Sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise 7 adet farklı ders kitabı oluşturmaktadır. Belirtilen ders kitaplarında incelenen toplam 33 adet şiir bulunmaktadır.

3.3 VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmaya yön veren veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada 8.sınıf ders kitaplarında yer alan şiirler uzmanlar tarafından "Değer İnceleme Formu" na (DİF) göre incelenmiştir. Bu inceleme sonuçlarından yararlanarak şiirlerdeki değerler tespit edilmiştir. Değer inceleme formu oluşturulurken, Güngör'ün (1993) değer sınıflandırmasından, Rokeach'ın (1973) araç değerler ve amaç değerler tablosundan, Yaman-Taflan-Çolak'ın (2009) ders kitaplarındaki değerler formundan yararlanılmıştır. Yaman-Taflan-Çolak'ın hazırlamış olduğu Değer inceleme formu için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 0.768 olarak tespit edilmiştir. Geçerlik çalışmalarında formda yer alan maddeler öğretmenler tarafından incelenmiştir. Değer inceleme formunda incelenen şiirlerde hangi değerler bulunmuşsa o değer formda işaretlenmiştir. Her biri öğretmen olan uzmanlar aracılığıyla 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır.

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Farklı uzmanlardan gelen verilerin güvenilirliğini sağlamak için bağımsız gözlemciler arası uyuma bakılmıştır. Bağımsız gözlemciler arası uyuma bakabilmek için ilk önce yapılan çalışmada görüş ayrılığı ve görüş birliği olan maddelerin belirtilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada değerler belirlenirken bütün uzmanların ortak olarak belirttiği değerler ortaya konulmuştur. Ortak olan belirtilen değerler görüş birliği olarak kabul edilmiş olup eğer sadece bir, iki veya üç uzmanın belirttiği herhangi bir değer varsa da o değer görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada 103 tane

değer uzmanlar tarafından ortak olarak belirtildiği için görüş birliği olarak , 11 tane değer ise uzmanlar tarafından ortak olarak belirtilmediği için görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Miles ve Huberman (1994)'ın belirttiği görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı formülüne göre uzlaşma yüzdesi 0.90 olarak bulunmuştur. Karasar (2011:165)'e göre bulunan değer 0.75'ten küçük olması güvenilirlik açısından sıkıntı doğurmaktadır. Elde edilen verilerden frekans tabloları hazırlanıp bilgiler elde edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Koza yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 14'te gösterilmiştir.

	A	B	C	D	E	F	G	H	J	K	L	M
1	+	+										
2			+									
3			+	+	+	+	+	+	+			
4	+	+								+	+	
5					+							+
6	+											
7		+										

1-Bu Sabah Hava Berrak, 2-Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda, 3-Atatürk Bir Çıkıştır İniş Değil, 4-Türküler Dolusu, 5-Dönen Tekerlek, 6-İnsanla Güzel, 7-Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar

A-İnsan Sevgisi, B-Doğa Sevgisi, C-Türk Büyüklerine Saygı, D-Duyarlılık, E-Çalışkanlık, F-Milli Bilinç, G-Yurttaşlık Bilinci, H-Sorumluluk Alma, J-Akılcılık, K-Kültürel Bilinç, L-Vatanseverlik, M-Barış

Tablo 14'deki analize göre incelenmiş olan 7 adet şiirin hepsinde en az 1 adet en fazla 7 adet değer bulunmuştur. En az değer 5 numaradaki "Dönen Tekerlek" şiirinde, en az değer ise 3 numaradaki "Atatürk Bir Çıkıştır İniş Değil" adlı şiirde bulunmuştur.

Koza yayınlarının Türkçe ders kitabındaki toplam yedi şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Koza Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Koza Yayıncılık	<i>f</i>	%
İnsan Sevgisi	3	17,65%
Doğa Sevgisi	3	17,65%
Türk Büyüklerine Saygı	2	11,76%
Duyarlılık	1	5,88%
Yurttaşlık Bilinci	1	5,88%
Vatanseverlik	1	5,88%
Barış	1	5,88%
Milli Bilinç	1	5,88%
Çalışkanlık	1	5,88%
Sorumluluk Alma	1	5,88%
Akılcılık	1	5,88%
Kültürel Bilinç	1	5,88%
	17	

Tablo 15'te görüldüğü gibi Bu kitapta 12 adet değer başlığı ve 17 tane değer bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “İnsan sevgisi ve doğa sevgisi” değerleri ön plana çıkmıştır. Ama değer başlığının fazla olması kitapta birçok değere yer verilmiş olmasını beraberinde getirmiştir. Bu da değerler eğitimi açısından önemli bir durumdur.

Özgün yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Özgün Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	+	+	+					
2				+	+	+		
3					+		+	+
4		+						
5		+						

1-Barişa Özlem, 2-Kemal Atatürk, 3-O Geliyor, 4-Bursa'da Akşam, 5-Kara Toprak
A-İnsan Sevgisi, B-Doğa Sevgisi, C-Hayvan Sevgisi, D-Çalışkanlık, E-Türk Büyüklerine Saygı, F-Akılcılık, G-Cesaret, H-Milli Bilinç

Tablo 16'daki analize göre incelenmiş olan 5 adet şiirin hepsinde en az 1 adet en fazla 3 adet değer bulunmuştur. En az değer 1, 2 ve 3 numaralarda sırasıyla bulunan "Barişa Özlem", "Kemal Atatürk", "O Geliyor şiirlerinde, en az değer ise 4 ve 5 numaralarda sırasıyla bulunan "Bursa'da Akşam", "Kara Toprak" adlı şiirlerde bulunmuştur.

Özgün yayınlarının Türkçe ders kitabındaki toplam yedi şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Özgün Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Özgün Yayıncılık	<i>f</i>	%
Doğa Sevgisi	3	27,27%
Türk Büyüklerine Saygı	2	18,18%
İnsan Sevgisi	1	9,09%
Hayvan Sevgisi	1	9,09%
Çalışkanlık	1	9,09%
Akılcılık	1	9,09%
Milli Bilinç	1	9,09%
Cesaret	1	9,09%
	11	

Tablo 17'de görüldüğü gibi bu kitapta 8 adet değer başlığı ve 10 tane değer bulunduğu tespit edilmiştir. En fazla “Doğa Sevgisi ve Türk Büyüklerine Saygı ” değerleri ön plana çıkmıştır.

Pasifik yayınlarnın Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Pasifik Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H	J	K
1	+	+								
2		+	+	+	+	+	+	+		
3									+	
4									+	
5										+

1-Seyfi Baba, 2-Atatürk İlkeleri, 3-Cazgır, 4-Sazıma, 5-Gidem Dersin Uçmağa
A-Yardımseverlik, B-Çalışkanlık, C-Türk Büyüklerine Saygı, D-Vatanseverlik,E-Milli Bilinç, F-Dil Bilinci, G-Yurttaşlık Bilinci, H-Akılcılık, J-Kültürel Bilinç, K-Dürüstlük

Tablo 18'deki analize göre incelenmiş olan 5 adet şiirin hepsinde en az 1 adet en fazla 7 adet değer bulunmuştur. En az değer 5 numarada bulunan "Gidem Dersin Uçmağa", adlı şiirde, en fazla değer ise 2 numarada bulunan "Atatürk İlkeleri", adlı şiirde bulunmuştur.

Pasifik yayınlarnın Türkçe ders kitabındaki toplam beş şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Pasifik Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Pasifik Yayınları	<i>f</i>	%
Çalışkanlık	2	16,66%
Kültürel Bilinç	2	16,66%
Yardımseverlik	1	8,33%
Türk Büyüklerine Saygı	1	8,33%
Vatan Sevgisi	1	8,33%
Akılcılık	1	8,33%
Milli Bilinç	1	8,33%
Dil Bilinci	1	8,33%
Yurttaşlık Bilinci	1	8,33%
Dürüstlük	1	8,33%
	12	

Tablo 19'da verilmiş olan yayınevini kitabında değer başlıkları 10 tane olup toplam tespit edilen değer sayısı 12 dir. En fazla “çalışkanlık ve kültürel bilinç” değerleri vurgulanmıştır. Ama değer başlıklarının fazla olması kitapta birçok değere yer verilmesini göstermektedir.

TAV-ADA yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. TAV-ADA Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H	J
1	+								
2		+							
3			+						
4			+	+					
5			+	+	+	+			
6							+		
7	+	+			+	+			
8		+						+	+

1-Yedigöllerde Sonbahar, 2-Çocuk Kitap, 3-Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda, 4-Nutuk, 5-Ellinci Yıl Türküsü, 6-Türkçe Katında Yaşamak, 7-Türküler Dolusu, 8-Birlikte

A-Doğa Sevgisi, B-İnsan Sevgisi, C-Türk Büyüklerine Saygı, D-Milli Bilinç, E-Kültürel Bilinç, F-Vatanseverlik, G-Dil Bilinci, H-Hoşgörülü Olma, J-Barış,

Tablo 20'deki analize göre incelenmiş olan 8 adet şiirin hepsinde en az 1 adet en fazla 4 adet değer bulunmuştur. En az değer 1 ve 2 numaralarda bulunan "Yedigöllerde Sonbahar" ve "Çocuk Kitap" adlı şiirlerde, en fazla değer ise 5 ve 7 numaralarda bulunan "Ellinci Yıl Türküsü" ve "Türküler Dolusu", adlı şiirlerde bulunmuştur.

Tablo 21. TAV-ADA Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Tav-Ada Yayıncılık	<i>f</i>	%
İnsan Sevgisi	3	17,65%
Türk Büyüklerine Saygı	3	17,65%
Doğa Sevgisi	2	11,76%
Milli Bilinç	2	11,76%
Kültürel Bilinç	2	11,76%
Vatan Sevgisi	2	11,76%
Dil Bilinci	1	5,88%
Hoşgörülü Olma	1	5,88%
Barış	1	5,88%
	17	

Tablo 21'de verilen yayınevinde 9 adet değer başlığı ve toplam 17 tane değer tespit edilmiştir. En fazla tespit edilen değerler "İnsan sevgisi ve Türk büyüklerine saygı"dır. Bu değerlerden sonra en az tespit edilen değerler, "Hoşgörülü olma" Dil bilinci ve Kültürel bilinç"tir.

Harf yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Harf Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H	J	K
1	+	+	+							
2				+						
3					+					
4	+					+	+	+		
5								+	+	+
6										

1-Kemal Atatürk, 2-Eylül Sabahının Serinliği, 3-Sazıma, 4-Şakacı Şiir, 5-Dost, 6-Odalar ve Sofalar

A-Çalışkanlık, B-Türk Büyüklerine Saygı, C-Akılcılık, D-Doğa Sevgisi, E-Kültürel Bilinç, F-Duyarlılık, G-Sorumluluk, H-Barış, J-Yardımseverlik, K-İnsan Sevgisi

Tablo 22'deki analize göre incelenmiş olan 6 tane şiirde, en fazla değer 4 numaradaki "Şakacı Şiir" adlı şiirde bulunmuştur . 6 numaradaki "Odalar ve Sofalar" adlı şiirde ölçüğe göre değer bulunamamıştır.

Harf yayınlarının Türkçe ders kitabındaki toplam altı şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23. Harf Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Harf Yayıncılık	<i>f</i>	%
Çalışkanlık	2	16,66%
Barış	2	16,66%
Akılcılık	1	8,33%
Doğa Sevgisi	1	8,33%
Kültürel Bilinç	1	8,33%
Duyarlılık	1	8,33%
Sorumluluk Alma	1	8,33%
Türk Büyüklerine Saygı	1	8,33%
Yardımseverlik	1	8,33%
İnsan Sevgisi	1	8,33%
	12	

Tablo 23'de verilen yayınevinde 6 adet şiir incelenmiş olup bu şiirlerden 10 adet değer başlığı ve toplamda 12 adet değer bulunmuştur. Bulunan değerler incelendiğinde en fazla üstünde durulan değerlerin "Çalışkanlık" ve "Barış" değerleri olduğu görülmektedir. "Çalışkanlık" ve "Barış" değerlerinin iki kere bulunduğu ve geriye kalan 8 adet değerlerin birer kez bulunduğu tespit edilmiştir.

Bisiklet yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Bisiklet Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H	J
1	+	+	+						
2	+			+					
3					+	+	+	+	
4	+		+					+	
5	+			+					+

1-Pırpırlı Şiir, 2-Müjde, 3-Atatürk'ten Son Mektup, 4-Doğa Dedi ki, 5-Birlikte

A-İnsan Sevgisi, B-Hayvan Sevgisi, C-Doğa Sevgisi, D-Barış, E-Çalışkanlık, F-Türk Büyüklerine Saygı, G-Milli Bilinç, H-Sorumluluk, J-Hoşgörü

Tablo 24'teki analize göre incelenmiş olan 5 adet şiirin hepsinde en az 2 adet en fazla 4 adet değer bulunmuştur. En az değer 2 numarada bulunan "Müjde" adlı şiirde, en fazla değer ise 3 numarada bulunan "Atatürk'ten Son Mektup" adlı şiirde bulunmuştur. Bisiklet yayınlarının Türkçe ders kitabındaki toplam altı şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Bisiklet Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Bisiklet Yayınları	<i>f</i>	%
İnsan Sevgisi	4	26,66%
Barış	2	13,33%
Sorumluluk Alma	2	13,33%
Doğa Sevgisi	2	13,33%
Milli Bilinç	1	6,66%
Hoşgörülü Olma	1	6,66%
Hayvan Sevgisi	1	6,66%
Türk Büyüklerine Saygı	1	6,66%
Çalışkanlık	1	6,66%
	15	

Tablo 25'de verilen yayınevinde 5 adet şiir incelenmiş olup bu şiirlerden 9 adet değer başlığı ve toplamda 15 adet değer bulunmuştur. Bu değerlerden en fazla "İnsan sevgisi" öne çıkmaktadır. Bu değerden sonra "Barış" ve "Sorumluluk Alma" değerleri diğer değerlere göre daha fazla ön plana çıkmıştır.

Enderun yayınlarının Türkçe ders kitabındaki şiirlerin hangi değerleri içerdiği Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Enderun Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Şiirlerdeki Değerler

	A	B	C	D	E	F	G	H	J
1	+								
2		+							
3			+						
4			+	+					
5	+		+	+	+				
6		+				+			
7							+		
8	+	+			+	+			
9						+			
10									

1-Kütüphane, 2-Çocuk Kitap, 3-Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda, 4-Nutuk, 5-Ellinci Yıl Türküsü, 6-Sevgi, 7-Türkçe Katında Yaşamak, 8-Türküler Dolusu, 9-Yedigöllerde Sonbahar, 10-Birlikte
A-Kültürel Bilinç, B-İnsan Sevgisi, C-Türk Büyüklerine Saygı, D-Milli Bilinç, E-Kültürel Bilinç, E-Vatanserverlik, F-Doğa Sevgisi, G-Dil bilinci, H-Hoşgörülü olma, J-Barış

Tablo 26'deki analize göre incelenmiş olan 10 adet şiirin hepsinde en az 1 adet en fazla 4 adet değer bulunmuştur. En fazla değer ise 5 ve 8 numaralarda bulunan "Ellinci Yıl Türküsü" ve "Türküler Dolusu" adlı şiirlerde bulunmuştur.

Enderun yayınlarının Türkçe ders kitabındaki toplam altı şiirin içerdiği değerlerin toplam frekansı Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Enderun Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değer Frekansları

Enderun Yayınları	<i>f</i>	%
İnsan Sevgisi	4	20%
Kültürel Bilinç	3	15%
Türk Büyüklerine Saygı	3	15%
Doğa Sevgisi	3	15%
Milli Bilinç	2	10%
Vatanseverlik	2	10%
Dil Bilinci	1	5%
Hoşgörülü Olma	1	5%
Barış	1	5%
	20	

Tablo 27'de gösterilen yayınevinde ise 10 adet şiir incelenmiş olup 9 adet değer başlığı ve toplam 20 tane değer bulunmuştur. En fazla yer verilen değer “İnsan sevgisi” olarak tespit edilmiştir. İnsan sevgisi değerinden sonra “Kültürel bilinç, Türk büyüklerine saygı ve doğa sevgisi” değerleri diğer değerlere göre ön plana çıkmıştır.

Araştırmada toplam yedi adet Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Bu incelemede ders kitaplarında bulunan toplam 33 adet şiirde toplam 104 tane değer bulunmuştur. Şiirlerde bulunan değerlerin bir bütün olarak frekansları ve oranları Tablo 28'de verilmiştir.

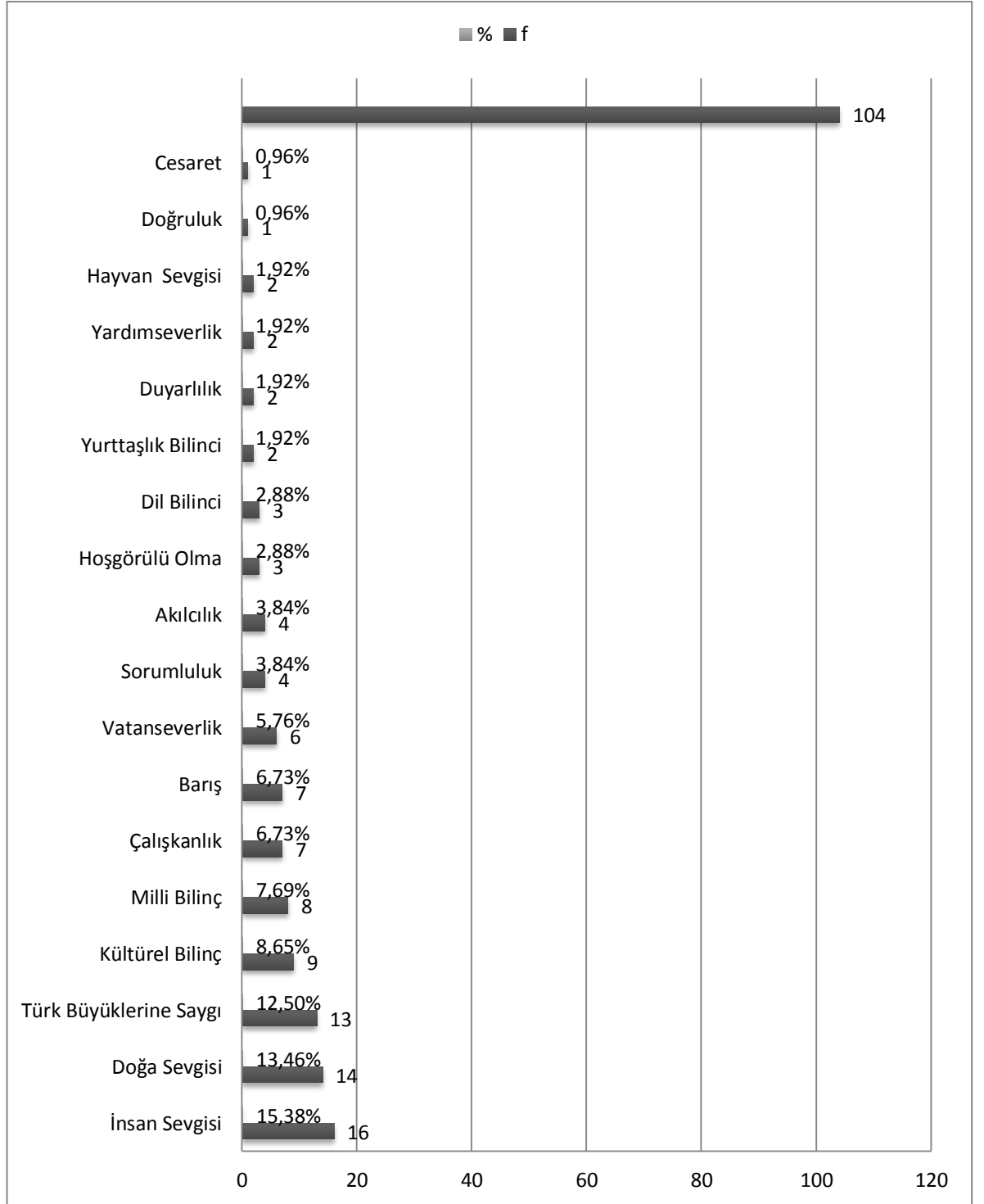
Tablo 28. İncelenen Şiirlerin Toplam Değer Frekansları

	<i>f</i>	%
İnsan Sevgisi	16	15,38%
Doğa Sevgisi	14	13,46%
Türk Büyüklerine Saygı	13	12,5%
Kültürel Bilinç	9	8,65%
Milli Bilinç	8	7,69%
Çalışkanlık	7	6,73%
Barış	7	6,73%
Vatanseverlik	6	5,76%
Sorumluluk	4	3,84%
Akılcılık	4	3,84%
Hoşgörülü Olma	3	2,88%
Dil Bilinci	3	2,88%
Yurttaşlık Bilinci	2	1,92%
Duyarlılık	2	1,92%
Yardımseverlik	2	1,92%
Hayvan Sevgisi	2	1,92%
Doğruluk	1	0,96%
Cesaret	1	0,96%
	104	

Tablo 28'e göre incelenen toplam yedi adet ders kitabında 18 adet değer başlığı içerisinde toplam 104 adet değer bulunmuştur. Bulunan değerler içerisinde en fazla "İnsan Sevgisi", "Doğa Sevgisi" ve "Türk Büyüklerine Saygı" değerleri göze çarpmıştır. "Cesaret" ve "Doğruluk" değerlerine ise çok az vurgu yapılmıştır.

Tablodaki 28'deki veriler Şekil 1'de grafikte gösterilmiştir.

Şekil 1. İncelenen Şiirlerin Toplam Değer Grafiği

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar ve bunlara yönelik öneriler dile getirilmiştir.

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

Ortaokul 8. sınıfta okutulan toplam yedi kitap içinde 33 adet şiir metni incelenmiştir. İnceleme sonucunda 33 adet şiirde insan sevgisi, doğa sevgisi, Türk büyüklerine saygı, kültürel bilinç, milli bilinç, çalışkanlık, vatanseverlik, barış, sorumluluk, akılcılık, hoşgörülü olma, duyarlılık, yurttaşlık bilinci, dil bilinci, doğruluk-dürüstlük, hayvan sevgisi, yardımseverlik, cesaret değerleri tespit edilmiştir.

Şiirlerde en fazla yer alan değerler insan sevgisi, doğa sevgisi ve Türk büyüklerine saygı değerleridir. En az yer alan değerler ise doğruluk-dürüstlük, cesaret, hayvan sevgisi, yardımseverlik, yurttaşlık bilinci, duyarlılık değerleridir.

İncelemede, misafirperverlik, toplumsal kurallara uyma, görgü kurallarına uyma, aile bilinci, ahlaki bilinç, dini bilinç, saygı, demokrasi-hak ve özgürlükler ve tutumlu olma değerlerine yer verilmediği görülmüştür.

Şiirlerde en fazla yer alan değerler insan sevgisi, doğa sevgisi ve Türk büyüklerine saygı değerleridir. Bu sonuç Şen'in (2007) tezinde ulaştığı “100 Temel Eserde en fazla bulunan değer 23,8 ile sevgi değeridir.” sonucuyla benzeşmektedir. Bu çalışmada sevgi biraz daha ayrıntılı olarak ele alınmış olup insan sevgisi ve doğa sevgisi en fazla görünen değerler olmuştur.

Bazı metinlerin değer konusunda işlevsel olmadığı görülmüştür. Bu sonuç Akyol'un (2010)'da yapmış olduğu çalışmada ortaya çıkan “*Ders programlarını işlevsel hale getiren ders kitaplarıdır. Ders kitapları değerler eğitimi açısından nitelikli hazırlanmalı ve çeşitli değerleri işleyen nitelikli metinler hazırlanmalıdır.*” sonucuyla örtüşmüştür.

İncelenen şiirlerde tüm değerlerin yer almadığı ve yer alan değerlerin ise işlenme sıklıklarının oldukça farklı olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Aral'ın (2008) yılında yaptığı çalışmada ortaya çıkan “*6. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki metinlere bakıldığında tüm değerlerin işlenmediği, işlenen değerlerde ise işlenme oranlarının birbirinden oldukça farklı olduğu görülmüştür.*” birebir benzemektedir.

Ders kitaplarında bulunan değer sayıları Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 29. Ders Kitaplarında Bulunan Değer Sayıları

Ders Kitapları	F
Enderun yayınları	20
Koza yayınları	17
Tav-Ada yayınları	17
Bisiklet yayınları	15
Harf yayınları	12
Pasifik yayınları	12
Özgün yayınları	10

İncelenen kitaplarda en fazla değer Enderun yayınlarına ait ders kitabında bulunmuştur. Bu ders kitabında 20 adet değer bulunmuştur. Ardından Tav-Ada ve Koza yayınlarının ders kitaplarında 17 adet değer bulunmuştur.

İncelenen kitaplarda ise en az değer Özgün yayınlarının ders kitabında bulunmuştur. Bu kitapta tespit edilen değer sayısı 10'dur.

Ders kitaplarındaki değer toplamlarına bakıldığında Türk büyüklerine saygı değerinin 7 kitapta da yer aldığı görülmektedir. İnsan sevgisi ve doğa sevgisi değerinin de 6 kitapta yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni zorunlu temalardan kaynaklanmaktadır. 8. sınıflarda Atatürkçülük ve Toplum Hayatı zorunlu temalardır (MEB, 2006).

İncelenen ders kitaplarında bulunan değer başlıklarına bakıldığında en fazla değer başlığının Koza yayınlarının kitabında bulunmuştur. Bulunan değer başlığı sayısı 12'dir. En az değer başlığı ise 7 adet değer başlığı ile Özgün yayınlarında tespit edilmiştir.

5.2 ÖNERİLER

Günümüzde önemi giderek artan değerler eğitiminin en fazla yer alacağı derslerden biri de Türkçe dersidir. Türkçe dersi gerek içerdiği metinler aracılığıyla gerek ise işleniş tarzı olarak değerlerin aktarımına oldukça elverişli bir konumda yer almaktadır. Değerlerin aktarımına bu denli elverişli olan Türkçe dersinden bu konuda ekonomiklik ilkesi gereği oldukça fazla verim sağlanabilir.

Türkçe derslerinde kullanılacak ders kitaplarında bulunan şiirlerdeki değerlerin biraz daha artırılması değerlerin aktarımında daha işlevsel olmasını sağlayacaktır. Ders kitaplarında yer alan şiirlerin değer konusunda daha yoğun olması değer aktarımına oldukça fazla katkıda bulunabilir. Bu konuda ders kitaplarına alınacak şiirlerin seçimine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu şiirlerin değer olarak yoğun olmasının yanı sıra şiirlerde işlenen değerler arasında da bir uyum olmalıdır. Bir değer vurgulanırken diğer değerler görmezden gelinmemelidir. İşlenen değerlerin öğrenci seviyesine uygun olması da önemlidir. Öğrenci seviyelerine göre değerler uzmanlarca tespit edilmelidir. Her ne kadar belirtilen şiirlerde hedeflenen değer kazanımları olsa da asıl önemli olan bu hedef değer kazanımlara ulaşılma becerisidir.

Bu ulaşma becerisi de yapılandırmacı anlayış ile hazırlanmış Türkçe ğretimi Programı'nda belirtilmiştir. Türkçe ğretim Programı'nda yer alan eleştirel düşünme becerisi ile öğrenciler okudukları veya dinledikleri metinleri irdeleyerek, üzerinde düşünerek metinlerde verilmek istenen açık veya örtük değerleri anlayabilirler. Öğrencilere eleştirel düşünme becerisi gibi üst düzey davranışları kazandırma da değerler eğitimine oldukça yarar sağlayacaktır.

Bu çalışmalarda sadece 8.Sınıf ders kitaplarında bulunan şiirlerde bulunan değerlerden bahsedilmiştir. İlerleyen zamanlarda diğer sınıf türlerinin (5,6 ve 7.Sınıf) ders kitaplarındaki şiirler üzerinde de çalışmalar yapılabilir.

Ayrıca 100 Temel Eserde bulunan şiir metinlerinden yola çıkarak şiirlerin tür açısında sınıflandırılması, incelenmesi veya barındırdıkları değerler hakkında çalışmaların olması alana oldukça faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademesindeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), s.9-27.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çanakkale.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Aydın, M. Z, & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). Değer Değer Midir? *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), s.18-21.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dağtaş, A. (2013). *Ekrandan Okumanın Okumaya ve Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.
- Demirel, Ş., Çeçen, M.A, Seven, S., Tozlu, N., & Uludağ, M. E. (2011). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Dilmaç, B., & Ekşi, H. (2007). Değerler Eğitimi: Temel Tartışmalar ve Yaklaşımlar. *İlköğretmen Dergisi*, 14, s.21-29.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Eğri, O. (2010). *Makâlât*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Günyüz, M., Sümer, A., Kansu, S., & Yavuz, Y. (2008). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul: Harf Yayınları.
- Günyüz, M., Yeşil, Y., Sümer, A., Yüksel, Y., & Kansu, S. (2010). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Özgün Yayınları.
- Kaplan, M. (1995). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kapulu, A., & Karaca, A. (2010). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6 (1), s. 1398-1412.
- Kolaç, E., & Karadağ, R. (2012). Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11 (3), s. 762-777.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Trabzon.
- Kurt, M., Altay, J., & Kara, M. (2010). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: TAV Yayınları.

- Kurt, M., Altay, J., & Kara, M. (2012). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Ada Matbaacılık.
- Kuşdil, E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi* , 45, s. 59-76.
- Oğuzkan, A. (1983). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Emel Matbaacılık Sanayii.
- Oğuzkan, A. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Özbay, M., & Tayşi, E. K. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* , 1 (1), s. 21-31.
- Özdemir, E. (1983). Anadili Öğretimi. *Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı* , s. 379-380.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 1 (3), s. 217-239.
- Öztürk, H. (1990). Kınalızade Ali Çelebi'de Aile Ahlakı. *T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı-Bilim Serisi-3* , 77-78.
- Sancak, Y. (2011). *Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Niğde.
- Sağlık, Ş. (2005). Çocuk Romanları. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* , s. 104- 105.
- Sever, S. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara : Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Şahin, D. (2012). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Ada Matbaacılık.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerinde Bir*

Araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü:Ankara.

Şener, H. (2013). Hayriyye-i Nabi'de Aktarılan Değerler. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* ,8 (1) , 2522-2523.

Tür, G., & Turla, A. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Uludağ, E. (2009). Çocuk Edebiyatı ve Klasik Dönem Örneğinde Nabi'nin Hayriyye'si. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 4 (7) , 782-784.

Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2011). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Yalçın, A., & Aytaş, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yaman, H., Taflan, S., & Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 7 (18), s. 107-120.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları* , 19, s. 499-522.

Yel, S., & Aladağ, S. (2012). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi. M. S. (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

WEB1, [http://www.schools.nsw.edu.au /media/ downloads/ languagesupport/ school_values /turkish. pdf](http://www.schools.nsw.edu.au/media/downloads/languagesupport/school_values/turkish.pdf). 02.01.2014 tarihinde erişilmiştir.

WEB2, [http:// www.values_education.com/download/ what_is pdf .html](http://www.values_education.com/download/what_is.pdf.html). 02.01.2014 tarihinde erişilmiştir.

WEB3,http: //www.neilhawkes.org/downloads/ values_education_pedagogical_imperative.html. 03.01.2014 tarihinde erişilmiştir.

WEB4,http:// www.ustunzekalilar.org/ egitim-programlari/ makaleler/ 249-degerlerin- öğretiminde- yararlanilabilecek- araclar- ve -teknikler .html. 15.02.2014 tarihinde erişilmiştir.

WEB5,http:// www.egitim mevzuat.com /index.php /201009091422/2010/lk-ders-201053-genelge.html.19.02.2014 tarihinde erişilmiştir.

WEB6, http: //ikgm.meb.gov.tr /upload /TTKcizelge. pdf. 24.02.2014 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

EK 1. Veri Toplama Aracı. DİF (Değer İnceleme Formu)

Misafirperverlik						
Yardımsverlik						
Hoşgörülü olma						
Toplumsal kurallara uyma						
Görgü kurallarına uyma						
Kültürel bilinç						
Aile bilinci						
Dini bilinç						
Ahlaki bilinç						
Dürüstlük						
Aile bilinci						
Doğruluk						
Cesaret						
Duyarlılık						
Çalışkanlık						
İnsan sevgisi						
Doğa sevgisi						
Hayvan sevgisi						
Büyüklerle saygı						
Türk büyüklerine saygı						
Vatanseverlik						
Milli bilinç						
Dil bilinci						
Yurttaşlık bilinci						
Demokrasi hak ve özgürlükler						
Sorumluluk alma						
Akılcılık						
Tutumlu olma						
Barış						

Bu ölçek ile uzmanlar şiirleri satırlarda yer alan 28 adet değere göre incelemişlerdir. Her şiire 1 ile 33 arası sayı numara verilmiş olup o numaralar da ölçeğin sütun kısmına yazılmıştır. Dolayısıyla şiirlerde var olan değerler işaretlenmek suretiyle bulunmuştur.

EK 2. İncelenen Metinler

1-SEYFİ BABA-MEHMET AKİF ERSOY

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

-Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

-Nesi varmış acaba?

-Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

-Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol...

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

-Daha a'lâ, kalınız:

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur ta belde.

Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak,

"Gel!" diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.

Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,

Boğuyordum müteveffâyı bütün âferine.

Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,

Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!

Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,

Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!

Çok mu yüzdük bilemem, toprağı bulduk neyse;

Fenerim başladı etrâfını tektük hisse.

Vâkıâ ben de yoruldum, o fakat pek yorgun...

Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:

Kâh olur, kör gibi Çarpar sıvasız bir duvara;

Kâh olur, mürde şuâ'âtı düşer bir mezara;

Kâh bir sakfî çökük hânenin altında koşar;
Kâh bir ma'bed-i fersûdenin üstünden aşar;
Vakt olur pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;
Sonra en korkulu eşhâsa çekinmez, sataşır;
Gecenin sût-re-i yeldâsını çekmiş, üryan,
Sokulup bir saçağın altına gûyâ uyuyan
Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;
Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;
Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;
O kopan râbitanın, darmadağın yavruları;
Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler:
Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!
Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
Serserî, derbeder, âvâre, harâmî, kâtil...
Böyle kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
Bana göstermeli bir kerre... Niçin? Belli değil!
Ya o bîçâre de râhmet suyu nûş eyliyerek,
Hatm-i enfâs edivermez mi hemen "cız!" diyerek?
O zaman sâmi'anın, lâmisenin sevkıyla
Yürüyen körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
Ne yalan söyliyeyim kalbime haşyet geldi.
Hele yâ Rabbi şükür, karşıdan üç tâne fener
Geçiyor... Sapmıyarak doğru yürürlerse eğer,
Giderim arkalarından... Yolu buldum zâten.
Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
İşte karşımda bizim yâr-ı kadîmin yurdu.
Bakalım var mı ışık? Yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip

Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... İyi amma kapı zâten aralık...
Gâlibâ bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık

Girerim ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lâstiği geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorçaydı biraz tırmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağım duydu fakîrin sesini:
- Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık anlaşılın yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.
Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım
Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
Hele son kibriti tuttum da yakından yüzüne,
Sürme çekmiş gibi nûr indi mumun körgözüne!
O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
Gördü bir sahne-i üryân-ı sefâlet ki nigâh,
Şâir olsam yine tasvîri otur bence muhâl:
O perîşanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!
Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.
-Ihlamur verdi demin komşu... Bulaydık, şunu, bir...
-Sen otur, ben ararım...
-Olsa içerdik, iyidir...
Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...
Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime,
Başladım kaynatarak vemeye fincan fincan,
Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.
-Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
-Mehmed Ağa'nın evi akmış. Onu aktarmak için

Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!
İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
Hadi aktamıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?
Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmeğin parası:
Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!
Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iç yapamaz;
Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.
Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmeğin tutacak? İşte saat belki de üç
Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.
Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
-Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!
Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.
İhtiyar terliyedursun gömülüp yorganına...
Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,
Başladım uyku teharrîsine, lâkin ne gezer!
Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,
Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.
Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:
Ya hamıyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

2-BİRLİKTE-MEHMET SALİHOĞLU

Her insan başka insanlarla mutludur,
Her ulus başka uluslarla.
Mutluluk birlikte yenilen bir meyve.
Birbirinden ırak görünsek de
Güneşimiz ve ayımız birdir,
Üzüncümüz, sevincimiz bir,
Kişi var olamaz tekte.

Her kadın başka kadınlarla güzeldir,
Her ağaç başka ağaçlarla.
Yokuş çık,
Bayır in, neresinde olursan ol yaşamın,
Her mevsim başka mevsimlerle güzeldir.

Yalnızsın, bakarsın ki acıdan
Burkula burkula uyuşmuş için.
Sevmeyi sevmeyi boşlar olmuşsun.
Sonra umulmadık bir sancıdan,
Bir güneş doğmuş yüreğinde,
Geliyor ışıktan ordularla.

Her ezgi başka ezgilerle güzeldir,
Her şiir başka şiirlerle.
Sen öyle söylersin,
Ben böyle.
Bir bütünü oluşturmuyor muyuz,
Başka başka ses versek de?

3-TÜRKÇE KATINDA YAŞAMAK -FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Seslenir seni bana “sonsuz”
Der ki çoğal,
Der ki uzun mutluluğuna
Usun iyiliğin doğruluğun,
Bir bilinmeyenden bir bilinene dek
Türkçe, var olduğumuz.

Türkçe, nice desem seni,
Onca güzelim.
Görünmek derinleşmek,
Dolmak;
Seni düşünürük düşünürüm, yarı karanlıklarda, dal,
Anlarım onca.

Bir bölü beş, bir bölü dokuz,
Bir bölü bin üç!
Ayrılık anlamların öylesine azar azar dağılır,
Ta doğudaki balık,
Duyar kokusunu
Ta batıdaki yoncanın.

Seslenir seni bana yakın uzak,
Yeryüzü mavisinden gökyüzü yeşiline,
Tutsak uluslar var ya geceler boyu
Onlar için
Yitik özgürlükler için,
Türkçe, haykırmak

O süre yaradılış dar iken
Düz iken, yassı iken,
Daha’lar
Daha’lar

Daha'lar daha'lara karışmış,
Sınırlığın getirmiş yarınları.

Konuşamaz iken, o yusyuvarkta,
Diyemez iken,
Artısı eksisi almış götürmüş
Toprağın bitkilerden arta kalan sağlığını
Sıcak uzun,
Bir kişiler geleceğine.

Seslenir seni bana bir duru su
İçinde masallar kazımış ilk yazıları ilk anıtlara,
yankılanır
Alandan alana, uçsuz bucaksız,
Evrenden akınlarının uğultusu.

Ama başla beni unutmuş;um,
Yıldızı güneşini ayını, utanmadan.
Öyle köksüz günlerim gelmiş bozkır çadırlarından
çırılçıplak,

Unutmuşum ana demesini bile,
Öykünmüştüm türküsünü ellerin,
Ağızma bir kara düşmüş başla beni.

İşte and içiyorum,
Bütün ölümler adına
Bütün gençler, bütün doğacak çocuklar adına,
Varacağım deyişine gündüz gündüz,
Varacağım tanrıya dek,
Solduğumda soluğun

Seslenir seni bana "Ova"ım, "Dağ"ım,
Nere gitsem bulur beni arınmış.

Bir çağ ki akar ötelere,
Bir ak ... ki yüce atalar, bir al ... ki ulu oğullar,
Türkçem, benim ses bayrağım

4-NUTUK-TURGUT UYAR

Neler çektim bilemezsiniz

Denizlerim,kırlarım,dağlarımla

Haritada birkaç kulaç memleket

İnim inim yollardan sulardan

Körpecik başaklarımla

Pul pul düş içinde ağlarımla.

Sonra bir paşa "Kalk" dedi

Kalktım karşısında selam durdum

Dağlar taşlar selam durdu

Aldı beni götürdü

Bozkırım bozkır gibi düzüm düz gibi

Kongre oldu cemiyet oldu

Dağlarım duman duman

Ovalarım kan revan içinde

Ama bir bir oldu düşündüğü

Nihayet oldu

O Paşa'm rütbesiz, nişansız

Paşaların paşası

Uyumadı yemedi, içmedi

Ateşini dere tepe dağıttı millete

Erkekçe söz vermişti

Canından geçti, sözünden geçmedi

Sana hepimiz yürekten inandık

Büyük adam, ölümsüz Paşa!

O hazin marşlar, o şarkılar

O toz dumana karışmış yalın ayak günler

O dağlara taşlara sinmiş eşsiz macera...

-Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa...

Uğraştım sonunda en güzel boyalarla

Önümüze bir bütün harita çıkardım...

Ben, Atatürk'üm öldüm - demiştim zaten -

İşte nutkumu da baştan sona okudum.

Öldüm ama gözüm arkada değil

Kitabım bir uzun bir güzel oldu

Hem ne iyi ettim, ne iyi ettim de efendiler

- Sonunda "EY TÜRK GENÇLİĞİ" dedim. -

5-GİDEM DERSİN UÇMAĞA-KAYGUSUZ ABDAL

Cümle kaplumbağalar
Kanatlanmış uçmağa
Kertenkele derilmiş
Kırım suyun içmeğe

Bir karınca devenin
Tepmiş oyluğun ezmiş
Bir budunu götürmüş
Dönüp ister kaçmağa

Çekirge buğday ekmiş
Manisa'nın çayında
Sivrisinek derilmiş
Irgat olup içmeğe

Balıkçıl köprü yapmış
O çayların birinde
Yüklü yüklü ördekler
Gelir andan geçmeğe

Ergene'nin köprüsü
Susuzluktan kurumuş
Edirne'nin minaresi
Eğilmiş su içmeye

Kaygusuz'un sözleri
Hindistan'ın kozları
Sen de bu yalan ile
Gidem dersin uçmağ'a

6-SAZIMA / AŞIK VEYSEL ŐATIROĐLU

Ben gidersem sazım sen kal dŭnyada

Gizli sırlarımı aŐıkar etme

Lal olsun dillerin söyleme ya da

Garip bŭlbŭl gibi ah-u zar etme

Gizli dertlerimi sana anlattım

ÇalıŐtıım sesimi sesine kattım

Bebe gibi kollarımda yaylattım

Hayali hatır et beni unutma

Bahçede dut iken bilmezdin sazı

Bŭlbŭl konar mıydı dalına bazı

Hangi kuŐtan aldın sen bu avazı

Sŭyle doğrusunu gel inkar etme

Benim her derdime ortak sen oldun

AĞlarsam ağladın gŭlsem gŭldŭn

Sazım bu sesleri turnadan m'aldın

Pençe vurup sarı teli sızlatma

Ay geçer yıl geçer uzarsa ara

Giyin kara libas yaslan duvara

Yanımdan gŕgŭsŭnden açılır yara

Yar gelmezse yaraların elletme

Sen petek misali Veysel'de arı

İnleŐir beraber yapardık balı

Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı

Ben babamı sen ustanı unutma

7-ŞEHRİN ÜSTÜNDEN GEÇEN BULUTLAR-AHMET MUHİP DIRANAS

Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden geçen bulutların,
Belki gidiyorlar yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.
Evler, ağaçlar, sular, ben be bu an
Sanki bulutlarla bir, akıyoruz;
Onların hevesine uyaraktan
Cenup ufuklarına bakıyoruz.
Biz de hafif olsaydık bir rüzgardan,
Yer alsaydık şu bulut kervanında,
Güzele ve Yeni'ye doğru koşan
Bu sonsuz gidişin bir yanında;
Dağlara, denizlere, ovalara
Uzansaydık yağarak iplik iplik
Tohumları susamış tarlalara
Bahar, gölge ve yağmur götürseydik.
Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden uçan bulutların.
Gidiyor, gidiyorlar yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.

8-İNSANLA GÜZEL/ İlhan GEÇER

Her şey insanla güzel!
Doğan güne karşı gerinen evler,
Mavi rüzgârların koştığı sokak...
İnsan olmazsa kötü resimler gibi
Lacivert bahçelerde başlayan bahar,
Temmuz tarlalarında başak.

İnsanlar, canım insanlar,
Işıklar, güneşler hep sizin için.
Sizinle anlamlı yıldızlar, deniz.
Sizinle bölüşür sevinci kuşlar.
Siz varsınız, korkunç değil
Karanlığı gecelerin...

Çoğunuz iyi yürekli insanlar
Ama mutsuz...
Acı hep, mevsimler yörenizde
Ekmeğiniz kıt,
Aşınız tuzsuz...

Sabahlar sizinle aydınlık.
Elleriniz uzandıkça mavi bulutlara,
Sizin için kızarır dallarda yemiş.
Bir sevince karşılık bin acınız var.

Dostluklar var sıcak, sevgiler sonsuz.
Savaşlar, kinler, öfkeler neden ?
Bırakıp gidersiniz gene de
Dünya bu kadar güzelken

9-DÖNEN TEKERLEK-CEYHUN ATUF KANSU

Çalışan insan ne kadar güzeldir
Irgat, marangoz, kunduracı
Dalgalı ekin denizinde orakçı
Hepsi bu söylediğim türküyü bilir
Çalışan insan ne kadar güzeldir.

Şu yol üzerinde ne güzel döner,
Çalışan, türkü söyleyen tekerlek
Toprağın bereketini çekerek
Nimetlerin bölüşüldüğü pazara iner,
Şu yol üzerinde ne güzel döner.

Güzelim parklara iyi bak bahçıvan
Sen, yeni elbiseler dik dünya terzisi
Sen, mahalle bakkalının fıkara terazisi
Tartadur, bir parça günahattan, bir parça sevaptan,
Güzelim parklara iyi bak bahçıvan.

Ne güzel yerlerdir çalışılan yerler,
Basımevi, fabrika, ray döşenmesi
Ne güzeldir kaba ağaçların işlenmesi
Bir vatan kurar gibi taşçı, duvarcı, dülger,
Ne güzel yerlerdir çalışılan yerler.

Ben çalışan bir insanım, bir emekçi
Aşkım var çalışanlara karşı
Dostum tezgâh, dostum tarla, dostum çarşı
Ben iyi günlerin hamurunu yoğuran emekçi
Ben çalışan bir insanım, bir emekçi.

Bütün deniz işçileri, dalgıçlar, süngerciler,
Hasta götüren arabacı, garipler yaylası,
Şu kıraç toprakta orta Anadolu köylüsü,

Ocaklarında alev kasabalı demirciler
Vatan denizlerinde çalışan yiğit gemiciler.

10-TÜRKÜLER DOLUSU-BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU

Kirazın derisinin altında kiraz
Narın içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var
Canıma ciğerime dek işlemiş
Canıma ciğerime

Elma dalından uzağa düşmez

Ne yana gitsem nafile

Memleketin hali gözümde gitmez

Bin bir yerimden bağlanmışım

Bundan ötesine aklım ermez

Yerliyim yerli olmasına

İlmik ilmik damar damar

Yerliyim.

Bir dilim Trabzon peyniri

Bir avuç tiftik

Bir çimdik çavdar

Bir tutam Şile bezi gibi

Dışimden tırnağıma kadar

Ressamım

Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım

Taşıma toprağıma toz konduranın

Alnını karışlarım

Şairim şair olmasına

Canım kurban şiirin gerçeğine hasına

İçerisine insan kokusu sinmiş mısralarına vurgunum

Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter

Eğri büğrü kör topal kabulüm

Şairim,

Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası

Ayak seslerinden tanırım

Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım

Şairim

Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum

Türkülerde yunmuş yıkanmış dilim

Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm

Hey hey yine de hey hey!

Salınsın türküler bir uçtan uca

Evelallah hepsinde varım

Onlar kadar sahici

Onlar kadar gerçek
İnsancasına erkekçesine
Bana bir bardak su dercesine
Bir türkü söylemeden gidersem yanarım
Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ, yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.
Ah bu türküler köy türküleri
Dilimizin tuzu biberi
Memleket ahvalini onlardan sor
Kitaplarda değil türkülerde ara Yemen'i
Öleni kalanı gidip gelmeyi
Ben türkülerden aldım haberi
Ah bu türküler, köy türküleri
Mis gibi insan kokar mis gibi toprak
Hilesiz hurdasız, çırılçıplak
Dişisi dişi erkeği erkek
Kaşı kaş gözü göz yarası yara
Bıçağı bıçak

Ah bu türküler, köy türküleri
Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi
Kiminin reyhasından geçilmez
Kimisi zehir kimi zemberek gibi
Ah bu türküler,köy türküleri
Kan damlar ucundan mürekkep değil
İşte söz,iste ses,işte biçim
Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar
İliklerine kadar işlemiz sızı
Artık iflah olmaz kavak ağacı
Bu türkünün yüreğinde sancı var
Ah bu türküler, köy türküleri
Ne düzeni belli ne yazanı
Altlarında imza yok ama içlerinde yürek var
Cennet misali sevişen
Cehennemler gibi dövüşen
Bir çocuk gibi gülüp
Mağaralar gibi inleyen
Nasıl unutulur nasıl
Ömründe bir defa Kazım'ın türküsünü dinleyen?

11-BU SABAH HAVA BERRAK-CAHİT SITKI TARANCI

Bu sabah hava berrak;
Bu sabah her şey billûrdan gibi.
Gök masmavi bu sabah,
Güzel şeyler düşünelim diye.
Yemyeşil oluvermiş ağaçlar,
Bulutlara hayretinden.
Işıldıyor kanat seslerinde kuşların
İlk uçtukları günün altın sevinci.

Karlı dağlardır sefere çıkmış,
Vâdideki suyun şırıltısında.
Ben gülüm, ben karanfil, ben de yasemin diyor,
Renk renk kokularla çiçekler,
Sahiplerinden memnun evlerin bahçelerinde.
Boy boy insan gölgeleri kımıldar
Güneşi içmiş kaldırımlarda.
Belli adım atışlarından,
İçlerinden geçen şey.
Bütün erkekler delikanlı,
Bütün kadınlar genç kız,
Fakirinde refah,
Hastasında sağlık.
Sorulsa çocuk bahçesi derim,
Karşı bayırdaki mezarlık.
Bu sabah hava berrak,
Bu sabah her şey billûrdan gibi.

12-ATATURK BIR CIKISTIR, VARIS DEGIL! - ORHAN ASENA

Atatürk bir çıkıştır varış değil

Varmak tükenmek demek, Atatürk tükenmez,
varmak olum demek, Atatürk ölmez.

Ben olurum, benimle bir eksilir Atatürk,
sen doğarsın, o doğar, baskaları doğar;
sizinle bin doğar, bin cogalır, bin yücelir,
dünya sürer, yaşam sürer, sürer Atatürk.

Atatürk bir yönün adı, özgürlüğe, uygarlığa, ileriye
bir parlamış bir sonmuş, iste yolun demis,
Atatürk bir ufkun adı, dağın değil,
Himalaya kadar bile olsa dağın değil.
Dağ durur, oysa ufuk yürür.
Her ufukta Atatürk buyur.
Her ufukta yenilenir bir kez.

Atatürk bir ilk hidirdir doğadaki,
tohumu çatlatan bir güc
kozayı delen ilk vuruş
kusun kanadındaki ilk günü
kos demis, atıl demis sana, durulur mu?
Atatürk durmuş mu ki sen durarsın?
Atatürk susmuş mu ki sen susarsın?
Atatürk olmuş mu ki sen ölesin?

Atatürk bir kavganın adı her gün yenilenen
her gün değişen düşmana karşı.
Bilgisizliktir bu düşmanın adı çok kez,
geriliktir, aptallıktır, doneklıktır.

Cikarcilik, nemegerekcilik, vurdumduymazlik,
korkaklik, eyyamcilik, yalancilik,
bir bakarsin topla tufekle yurur ustune,
bir bakarsin gulucuklerle, oksamalarla gelmis,
bir bakarsin, seni ta icinden kemirir bir kurtcuk.

Ataturk bir ak torenin, bir buluncun adi,
hergun bizi bir kez daha uyaran,
hergun bizi bir kez daha yuruten doruga.
Yigitlige, namusluluga, dogruluga,
her gun bir kez daha yarisalim diye kendisiyle
o en guzele, en yuceye, en dogruya.

13-KÜTÜPHANE- MUSTAFA NİHAT MALKOÇ

Candan özge candır bana
Kitaplar dostluktan yana
Yol gösterir tüm cihana
Kütüphane dünyam benim

Ana sevgisinden sıcak
İnsanlığa açar kucak
Raflarında binbir çiçek
Kütüphane yuvam benim

Dört tarafı inci,mercan
Her sayfada bir heyecan
Ruhumuza can verir can
Kütüphane deryam benim

Kitaplara eyle nazar
Cahil mezarını kazar
Her satırda sevgi yazar
Kütüphane aynam benim

Kulak ver Hakk'ın sesine
Gitme nefsin hevesine
Çık âlim mertebesine
Kütüphane kal'am benim

Hikâyede çatık kaşlar
Romanda dökülür yaşlar
Hayat kitaplarla başlar
Kütüphane sılam benim

Yaşatırsın yücelerde
Gurur kalmaz nicelerde
Yol alırım hecelerde
Kütüphane sevdam benim

14-KARA TOPRAK-AŞIK VEYSEL ŐATIROĐLU

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boőa yorulduğ
Benim sâdık yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sâdık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır

Âdem'den bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyva yedirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sâdık yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayman belinen
Yüzün yırttığ tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır

15-BURSA'DA AKŞAM-ÖMER BEDRETTİN UŞAKLI

Bu gün de sonbahardan süzülüp doğdu akşam
Dağların yere indi koyu serin gölgesi.
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam
Düştü yeşil ovaya kubbelerin gölgesi.

Ufuklarda bu akşam ne sis var, ne bulut var
Servilerin içinde bir alev Emir Sultan.
İçten dualar gibi geçiyor sanki rüzgar
Bir ilahi adaya benzeyen Yıldırım'dan.

Ovada ince yollar gölgeleniyor işte
Karşıdan renk içinde solgun ay görünüyor.
Güneşin son nurundan bir damlacık içmiş de
Şu karşıki kulübe bir saray görünüyor.

Gözlerine vurunca kubbelerin gölgesi
Öz cenneti gönlümlle seyrettim ben bu akşam.
Göklerde ne bir nefes, ne de bir kanat sesi
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam...

16-BARIŞA ÖZLEM -AHMET TUFAN ŞENTÜRK

Size sesleniyorum cümle insanlar!
Ne olursa olsun dininiz, milliyetiniz,
Bırakın kavgayı, kini, garezi,
Atın silahları ellerinizden
Nedir bu çabanız...öldürmek için?
Ne istiyorsunuz birbirinizden?
Suda balıklar tedirgin,
Gökte yıldızların rahatı kaçtı,
Bir gün yıkılacak ihtiyar dünya, elinizden...

Karıncaları görüyorsunuz,
Ağaçları, kuşları görünüyorsunuz,
Dağlar söz atmıyor birbirlerine,
Bu dünyada her şey yerli yerinde,
Ama biz varız ya insanoğlu,
Hepsi şikayetçi bizden...

İnsan doğduğuna pişman,
Unuttuk sevmeyi, sevmeyi,
Bir çaba ki bitip tükenme bilmez,
Dünyada kardeşçe yaşamak lazım,
Neden korkuyoruz birbirimizden..

17-GÜN OLUR-ORHAN VELİ

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.
Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.
Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!...
Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

18-PIRPIRLI ŐİR-ORHAN VELİ

Uyandım baktım ki bir sabah,
Güneş vurmuş içime;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur, bahar rüzgârında.
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Cümle âzâm isyanda;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Kuşlara,
Yapraklara.

19-MÜJDE-CAHİT SITKI TARANCI

Kuşlar haber verdi bana kuşlar
Gelecekte bir şeyler olacak
Gün dilediğimiz gibi doğar
İnsan yüzümüz güler olacak

Neden sonra nehir yatağında
Kurt ininde kuzu otlağında
Dünya dirlik düzenlik çağında
Düşle gerçek beraber olacak

20-ATATÜRK'TEN SON MEKTUP-HALİM YAĞCIOĞLU

Siz beni halâ anlayamadınız.
Ve anlamayacaksınız çağlarca da...
Hep tutturmuş 'Yıl 1919, Mayıs'ın 19'u' diyorsunuz.
Ve eskimiş sözlerle beni övüyor, övüyorsunuz.
Mustafa Kemâl'i anlamak bu değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil.

Bırakın o altın yaprağı artık,
Bırakın rahat etsin anılarda şehitler.
Siz bana, neler yaptınız ondan haber verin.
Hakkından gelebildiniz mi yokluğun, sefaletin?
Mustafa Kemâl'i anlamak yerinde saymak değil.
Mustafa Kemâl'in ülküsü, sadece söz değil.

Bana, muştular getirin bir daha,
Uygar uluslara eşit yeni buluşlardan..
Kuru söz değil, iş istiyorum sizden anladınız mı?
Uzaya Türk adını Atatürk kapsülüyle yazdınız mı?
Mustafa Kemâl'i anlamak avunmak değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil.

Halâ, o, acıklı ağıtlar dudaklarınızda,
Halâ oturmuş, 10 Kasımlarda bana ağlıyorsunuz.
Uyanın artık diyorum, uyanın, uyanın!
Uluslar, keşife çıkıyor, uzak dünyaların..
Mustafa Kemâl'i anlamak gözboyamak değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil..

Beni seviyorsanız eğer ve anlıyorsanız;
Laboratuvarlarda sabahlayın, kahvelerde değil.

Bilim ağartsın saçlarımızı.. Kitaplar..
Ancak, böyle aydınlanır o sonsuz karanlıklar...
Mustafa Kemâl'i anlamak ağlamak değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil.

Demokrasiyi getirmiştim size, özgürlüğü..
Görüyorum ki, halâ aynı yerdesiniz, hiç ilerlememiş,
Birbirinize düşmüşsünüz, halka eğilmek dururken.
Hani köylerde ışık, hani bolluk, hani kaygısız gülen?
Mustafa Kemâl'i anlamak itişmek değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil.

Arayı kapatmanızı istiyorum uygar uluslarla.
Bilime, sanata varılmaz rezil dalkavuklarla.
Bu vatan, bu canım vatan, sizden çalışmak ister,
Paydos övünmeye, paydos avunmaya, yeter, yeter!
Mustafa Kemâl'i anlamak aldatmak değil,
Mustafa Kemâl ülküsü, sadece söz değil...

21-DOĞA DEDİ Kİ-SEBAHATTİN KUDRET AKSAL

Uyandı doğa sabah sabah dedi ki
Sizin için varım, varım sizin için
Karanlığına çekilmiş dün geceki
Ova bayır, sizin için böyle gelin.
Işık verdim uçan kuşun kanadına
Bakın, yeryüzüne aydınlık getirdim.
Kişioğlu bu cümbüş senin adına
Tan yeri ağarırken atılan her adım.
Yönü yöreyi kuşatan bu mavilik
Bu sıcaklık kara topraktan fişkırın
Bu açıklık, bu arılık, bu gerçeklilik
Atları haramın, dolu dizgin koşan.
Bir yazı yazdım ak kâğıt üstüne
Sevdiklerimizin adınca okunur.
Böğürtlen mi, yusufçuk mu türkü mü ne?
Belki tarlalara boşanan yağmurdur.
Gelin siz de bir şey ekleyin bu işe
Ölçülmüş biçilmiş düzene doğaca.
Zorlayıverin usunuzu yokuşa
Bir tuğla koyun bu yapıya insanca.

22-ÇOCUK KİTAP-FAZİL HÜSNÜ DAĞLARCA

Çok eskiden

Mavili yeşilli,

Çağlar içinde çağlar parlardı.

Kocaman bir ülkede, kocaman bir

Kitaplıkta,

Mavili yeşilli

Bir kitap vardı.

Çocuk kitap derlerdi ona.

Dururdu minicik.

Dev yapının binlerce kitabı arasında,

Yitmiş gibiydi,yok olmuş gibiydi.

Dururdu minicik,

Yaşardı sonsuzluk üzre hep.

Güneş doğarken uyanırdı,

Çocuk Kitap her gün.

Bir kuştı sanki

Özgürlüğü anlamazdı öbür kitaplar

Mutluğunu bilmezdi kimsecikler onun

Bir kuştı sanki

İlk ışıklarla yeni,ilk ışıklarla güzel

Gündüzü sevinmekle doldurdu

Mavileyin
Karmakarışık
Elleri ellere, yüzleri yüzlere, pırıl pırıl
Yapraklar kızarsa da sararsa da ayvalar
Türküsü durmazdı hiç
Ufacık bir suçu vardı
Öteki kitapları tedirgin ettiğine
Aldırmadan
Türküsü durmazdı hiç
Ormanlar,denizler,tarlalar üzerine.
Bir gün bir Hakan geldi kitaplığa
Kafdağlarının arkasından sorguçlarla yüce
En ulu kitabı bulmak için
Aradı vezirleriyle birlikte birer birer
Bütün kitapların içini aradı
En ulu kitabı bulmak için
Geçti parmaklardan yüzlerce yıllık
Düşünceler.
Yedi yıl yedi ayda hepsini inceledi
Bıkmadan yorulmadan
Yoktu yok.
Kimi güneşi anlatıyordu kimi toprağı

Kimi böceği söylüyordu,kimi ağacı,kimileri bilgileri

Uygarlıklarda.

Yoktu yok.

Hakan'ın aradığı ulu anlam yoktu.

Birdenbire haykırdı Hakan elinde Çocuk Kitap

Bu dedi

Elinde Çocuk Kitap gözlerinde yaşlar

Gerçeği bulmanın sınırsız esenliği içinde

Bu dedi.

Öptü başına koydu yedi kez.

Hakan çıkınca kitaplığın bilginleri

Koştular yanına Çocuk Kitap'ın

Tozlu rafından aldılar açtılar

Baktılar içine sığdırmış ancak

Bir tek sözünü varlığını

Baktılar

Okudular yerden göğe

Bir tek sözünü varlığını:

"Seviniz!".

23-ELLİNCİ YIL TÜRKÜSÜ-AYHAN İNAL

Vazgeçilmez üç varlığım benim

Ulusum,yurdum,cumhuriyetim

Sen ey beni yaşatan sınırsız güç

Ey düşlerimin gelinin

Gel bir de benim gözümle gör

İçime diktiğim ölümsüz heykelini

Ak mermerden heykeline başladım

İki kor parçasından işledim gözlerini

Zonguldak'ın maden ocaklarından çıkardım

Alın terini.

Başına taç yaptım Kırşehir taşlarından

Alnına buz ilettim Ağrı yamaçlarından

İki defne dalı koparıp Kıbrıs gecelerinden

Çekiverdim kaş yerine.

İnönü,Sakarya,Dumlupınar ve 30 Ağustoslardan

"Yurtta barış,cihanda barış" getirdim.

Savaş yerine.

Bağlayıp tellerine, gönlümün bütün umutlarını

Erciyes'in bulutlarını

Saçların diye döktüm omuzlarına

Özentim yok benim Sicilya Kızları'na...
Sırtını Karaçayır Yaylası'na yasladım
Ürgüp dağlarını serdim önüne
Kımız esrikliğı verdim gönlüme
Yanardağdan alev sundum dudaklarına
Deniz köpüklerini serptim ayaklarına
Bastığım yeri perçinledim Lozan Zaferi'ne
Yunus'un sözünden, Veysel'in sazından
Sır verdim içerine.
Oynasın diye yer yerinden
Erzurum Barı'ndan Silifke oyunlarından
Aldım kıvraklığını
Yanıklığını Urfa'dan
Ve şen şakraklığını Rumeli türkülerinden.
Evrenin imrendiğı bir ad taktım sana
Güvercin kanatlarından el yaptım
Selçuk Kartalı'ndan kanat yaptım sana.
Şehitlerimin kanı ve anamın ak sütüyle
Bursa ipeğinden dokudum al beyaz gelinliğini
Bolu'nun çamlarına
Ve Ankara akşamlarına borçluyum serinliğini.
Ege'nin mavisinden

Karadeniz yeşilinden duvak yaptım
Ardındaki altın çağları
Işıklı yarınlara basamak yaptım
Minyatürler gibi işledim yüz hatlarını
Yarış atlarından daha güzel çizdim burun kanatlarını
Güney yellerine benzettim nefesini
Ve İstanbul Türkçesine tatlı sesini
Kütahya'nın göz nurundan
Isparta'nın gül suyundan attım harcına
Süleymaniye yüceliği Selimiye inceliği
Kattım harcına
Edirne'den Kars'tan Kadifekale'den
Özgürlüğü ay yıldızlı bayrak gibi
Çektim burcuna
Afyon kaymağından sana ten yaptım
Rengini gümüştan
Işıtsın ve ısıtsın diye insanlığı
Yüreğini güneşten yaptım
Bir bürümcük işledim giysi yerine
Anadolu nakışlarından
Ve şimşek getirdim gözlerine
Mustafa Kemal bakışlarından.

Tüm karanlıklardan çık istedim
Geriliğin bentlerini hayrı yık istedim
Ve çağları uygarca göğüslemen için
Yüzlerce Keban'dan bereket ve ışık istedim.
Tükenmeyen ışıksın sen, özgürlüksün
Cumhuriyetin temel taşı Atatürk'sün!
Dün "Ya istiklal ya ölüm." diye
Kurtuluş Savaşı'nda
Bugün sayısız devrimlerinle
Uygarlık yarışındasın.
Bir güneş gibi doğdun Samsun ufuklarına
Şavkın vurur Asya'da Afrika'ya...
Tutsak ulusların düşünde
Her atılımın başındasın.
Gün geçtikçe önümüzde daha yüce
Daha berrak ve aksın
Sen üç bin yıllık tarihimin
Çağlara sığmayan öyküsü
Ulusumuzun sonsuza dek ülküsü.
Sen Rasattepe'de dalgalanan bayraksın
Dünya durdukça yaşayacaksın.
Sana çağlar ötesinden

Demir dağları oyduğ da geldim
Mevlana'nın çağrısını
Köroğlu'nun narasını duydum da geldim.
Bırak yanardağları, çağlayanları
Sen asıl benim içimde eğil
Çileyi kıvançla barıştıran
Beni şimşekle yarıştıran
Yalnız senin tutkundur bil gayrı
Bu dalgalanmış yürek benim değil gayrı
Bengi sular örneği sen böyle içime aktıkça
Özüne kavuşan seller gibi duruldum
Sen ey beni yaşatan sınırsız güç
Ey düşlerimin gelini
Dönüp dolaşıp seni
Anadolu'da ve cumhuriyette buldum.

24-YEDİGÖLLER'DE SONBAHAR-ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN

O sabah erkenden koyulduk yola
Bir çınar seslendi uğurla ola!
Açtı sinisini bize ormanlar
Başladı birden eşsiz sonbahar
Altımızda yapraklardan bir halı
Söyledi sular en eski masalı
Bakarken bir ağaca dalgın dalgın
Duyduk hüznünü solan yaprakların
Gölgeli ve kuytu yollardan geçtik
Göründü bir ara sonsuz mavilik
Sonra bir sevinç sardı gönülleri
Bulduk karşımızda Yedigöller'i
Değişti birden tabiatın görünüşü
Başladı ansızın bir renk cümbüşü
Sihirli bir fırça değmiş her yere
O eşsiz güzellik sinmiş renklere
Kırmızı sarı ve yeşili
Büyüledi bizleri bir şiir gibi.
Koro halinde dallar derin derin
Söyledi şarkısını mevsimlerin
Doldu içimize toprak kokusu

Dünyaya yeniden bir gelişti bu
Kapıldık durgun suların sihrine
Bir el tutup çekti bizi derine.
Bir başka alemde dalgın yürüdük
Göklerle kucaklaşmış dallar gördük
Geçtik ürpererek eski bir köprüyü
Her yer aydınlandı çözüldü büyü
Meğer bu güzel, bu canım vatana
Ne cömert davranmış tabiat ana
Taşına toprağına şiirler katmış
Yeryüzünde böyle bir cennet yaratmış
Bir yer ki yalnız rüyada görülen
Sular içtik ağaçlardan dökülen
Yeşil,mavi sular altın yapraklar
Başkaydı Yedigöller'de sonbahar.
Orda gördük güneşin saltanatını
Işıkların renklerle vuslatını
Dillerde eski sevdaların tadı
Herkes ömrünü yeniden yaşadı
Daldan dala söylediğı kuşların
Eşsiz senfonisiydi sonbaharın
Derken o güzelim saatler geçti

Döndük bir rüyadan uyanır gibi
Yedigöller'de yedi iklim yaşadık
Mutluyuz öylesine fakat ne yazık
Gelmez bir daha böyle bir sonbahar
İnsan o saltanatı bir defa yaşar.

25-ATATÜRK İLKELERİ-AŞIK DURSUN DURDAĞI

Cumhuriyet denen temeli attı

Çok sağlam bir kale gibi vatan

Bu kale içinde ederiz emel

O sağlam temelden işte bu yana

O günden bu yana gör neler oldu

Yurdumuz yenilik teknikle doldu

Yüce Atatürk'ü kainat bildi

Gücünü tanıttı bütün cihana

Aydınlattı o karanlık geceyi

Attırdı yüzlerden siyah peçeyi

Türkçe yeniledi harfi heceyi

Okuma öğretti dağdaki çobana

Türk olan Ata'nın ilkesini bile

Bilirsek dünyayı alırız ele

İkilik yapana vurarak sille

Yolunu tanıttı yoldan sapana

Koydu anayasa bozulmaz asla

Sarıldı milletim ona hevesle

Uygarlıkta yarışırız herkesle

Uçak vapır füze ile her yana

Atam yaptı bu büyük inkılabı
Koydu soyadını sildi lakabı
Hürriyet gelince sevindik tabi
Demokrasi geldi güzel vatana
Atam doğumunun yüzüncü yılı
Yol bildik elbette koyduğun yolu
Bükülmeyen çelik her Türk'ün kolu
Pehlivan pazılı benzer aslana
Atam birçok yeniliği duyurdu
Emanet eyledi bize bu yurdu
Ne mutlu Türküm ben dedi buyurdu
Ey Türk candan sarıl yüce Ata'na
Gönlümüzde altın yazıdır gitmez
Atam yaptıkların saymakla bitmez
Her ne söylesem de şanına yetmez
Dursun der sözlerim sığmaz destana

26-CAZGIR-ATTILA İLHAN

Vur ha vur davul baş pehlivan havası

Çıksın Bekir,Osman,Mestanoğlu,Dülger Ahmet

Vur ha vur vur davul gürlemenin sırası

Davran bre pehlivan ha ömrüne bereket

Davran deli fişek,kara yel fırtınası

Çığlar devirip yenmenin güreşmenin ustası

Vur ha vur vur davul dağları taşları inlet

Dile gelsin Yusuf'un Aliço'nun hatırası

Hey mübarek mübarek er meydanı bu meydanlar

Cümle alem birikmiş işte davullu,zurnalı

Her biri özge diyarda baş pehlivandır

Yiğitler gelir güreş tutmaya göğsü armalı

Boyları yıldız döker omuzları çifte burmalı

Hey senin pehlivan dediğin şahap olup da uçandır

Rüzgar deme buluttur, bulut deme dumandır

Vur ha vur davul gök yerinden kaymalı

Hodri meydan! Vakit tamam, peşrev tamamdır

Ha deyince kaldırıp kaldırıp yere vurmalı

27-KEMAL ATATÜRK-AŞIK MUSTAFA RUHANİ

Emsalsiz kahraman Türk kumandanı

Yüzün mana dolu Kemal Atatürk

Bakışların titretiyor cihanı

Gözün mana dolu Kemal Atatürk

Unvanın gazidir, Mustafa adın

Dünyanın sırrını çözdün, anladın

En hakiki mürşit ilimdir dedin

Sözün mana dolu Kemal Atatürk

Zekada eşsizsin ne dense yeri

Sen yüce milletin büyük önderi

Hedefimiz Akdeniz'dir ileri!

Emrin mana dolu Kemal Atatürk

Ülkümüz andımız, yol karış karış

Uyan Türk milleti durmadan çalış

Dedin yurttta barış, dünyada barış

Arzun mana dolu Kemal Atatürk

Görüşün muhteşem, sözlerin aydın

Hürriyet sözünü dünyaya yaydın

Yeni Türkiye'ye bir düzen koydun

İzin mana dolu Kemal Atatürk

Ruhani'yim gönlüm sevginle dolu

Meseldir dünyaya Türk'ün Kemal'i

Bu yıl doğumunun yüzüncü yılı

Özün mana dolu Kemal Atatürk

28-ATATÜRK KURTULUŞ SAVAŞINDA-CAHİT KÜLEBİ

Sana borçluyuz ta derinden!
Çünkü yurdumuzu sen kurtardın,
Hasta, yorgun düşmüştük,
Yaralarımızı iyice sardın.

Yığittin, inanç doluydun yapıcıydın,
Sanatkârdın, denizler kadar engin;
Kimsenin görmediğini görürdü
Sevgiyle bakan gözlerin.

Dedin ki: Bu millet, bu büyük millet
Yüzyıllar boyunca geri kalmış;
Bu yurt, bu güzel yurt, bizim yurdumuz
Her yanından yaralar almış.

Dedin ki: Bir güzel savaşmalı
Kurmak için yeniden;
Bilgiyle, inançla, coşkunlukla
"Övün, çalış, güven!"

Sana borçluyuz ta derinden!
Işığsın bu yurdun.
Dilimizi, ulusallığımızı öğrettin bize,
Çünkü cumhuriyetimizi sen kurdun.

Hürriyeti sen yaydın içimize,
Halkçıyız dedin halk içinden,
İnançta hür yetiştirdin bizi,
Borçluyuz sana ta derinden!
Devrimlerle yüceltti, çok yüceltti,
Bu milleti temiz ellerin.

Sana borçluyuz ta derinden
En büyüğü Mustafa Kemallerin!

29-O GELİYOR-CELAL SAHİR EROZAN

Yıl 1919,
Mayıs'ın on dokuzu.
Kızaran ufuklardan kaldırıyor başını,
Yeryüzüne can veren,
Cana heyecan veren,
Al yüzlü doğan güneş
Takanın burnu nasıl Karadeniz'i yırtar;
Siz de öyle bir anda yırtınız uykunuzu.
Uyanın Samsunlular.
Kurutacak gözlerde umutsuzluk yaşını
Bugün Çaltı burnundan gülerek doğan güneş.

Yıl 1919,
Uyanın Samsunlular;
Uyumak ölüme eş,
Diriltin ruhunuzu,
Ufukta bir gemi var;
Fakat bu gemi niçin böyle yavaş geliyor?
Acaba yolu mu az, yoksa yükü mü ağır?
Bu gemi umut yüklü, inanç yüklü, hız yüklü,
İçinde bu vatanın derdiyle yanan bağır,
Kurulacak yarını düşünen baş geliyor.
Bir baş ki, gökler gibi bir küme yıldız yüklü;
Bu gemi onun için böyle yavaş geliyor.

Yıl 1919
Mayısın on dokuzu
Ufukta duran gemi gitgide yaklaşıyor.
Sanki harlı bir ateş
Yakıyor ruhumuzu.

Beklemek üzüntüsü her gönülde taşıyor.
Üzülmemek elde mi;
Hız yüklü, inanç yüklü, umut yüklü bu gemi
O umut yayıldıkça ruhlara sıcak sıcak,
O hız, doldukça damarlara kan gibi,
Gizli gizli inleyen her yürek canlanacak,
Ateş püskürecek uyuyan volkan gibi;
Gittikçe büyüleşen
Gölgene dikilmekten
Karardı gözlerimiz.
Koş, atıl gemi, sana engel olmasın deniz!

Ak saçlı dalgaları birer birer kes de gel;
Kuşlar gibi uç da gel, rüzgar gibi es de gel.

30-EYLÜL SABAHININ SERİNLİĞİNİ-ATAOL BEHRAMOĞLU

Eylül sabahının serinliğini
Yaprakların serinliğini
Ciğerlerime dolduruyorum

Sessizlik ve serinlik
Birleşiyor
Yıkanmış güvercinler
Ve çok uzakta bir tren sesi

Her zaman yeniden başlamak duygusu
Doğuyor içimde
Her uyanışında

Düşmanlarımı bağışlıyorum
Daha çok seviyorum dostlarımı
Her uyanışında

Eylül sabahının serinliğini
Yaprakların serinliğini
Yüreğime dolduruyorum

31-ŞAKACI ŞİİR-BİLGİN ADALI

Hadi güneşi budayalım
daha çok ışınsın diye
saçlarını kınalayalım aydedenin
gençleşsin biraz

Top namlusundan saksı
uçaklardan dönme dolap
tüfeklerden fasulye sırığı yapalım
işe yarasınlar
Kavun karpuz yetiştirelim
çatısında evlerin
denizi sürüp darı ekelim ortasına
bu da şakası olsun şiirimizin

Çöle su, tarlaya tohum gerek
yoksula aş, hastaya hekim
her köye bir okul kuralım
değişsin görünümü yeryüzünün
Davranın çocuklar ha gayret
geç kalırsak bu işte
büyükler oyunu bozacak

32-ODALAR VE SOFALAR-SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL

Evler, bir nara benzer,
Nar tanesi, sofalar,
Akşam, yol gibi gezer;
Sükûn, su gibi odalar.

Odada bir pancurun
Sofadadır güneşi;
Camlarda yanan korun
Düşer içime eşi.

Odada yığın yığın
Gölgenin salkımları;
Sofada yalnızlığın
Duyulur adımları.

Oda, içinden duyar
Oluktan düşenleri;
Sofa, geceyi oyar,
Dinler merdivenleri.

Toplar odam kuş gibi
Sofamın lâflarını.
Birer bibloymuş gibi
Süsler boş raflarını.

Beni duvar boyunca
Bir kum gibi ufalar
Odam uyku dolunca
Uyumayan sofalar.

33-DOST-CAHİT IRGAT

İnan kardeşim inan

Gök maavidir, dal yeşil

Omzun omzumda

Nefesin nefesimde

Gökyüzünü yıldız yıldız

Dilim dilim bölüşürüz yeryüzünü

Payına düşen dertler

Payıma düşer

Sen benim günümdesin

Ben senin gecende

Bir ucu sende denizin

Bir ucu bende

İnan kardeşim inan

Aynı suda yüzer bindiğimiz gemiler

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Erhan ÇAPOĞLU, 1989 yılında Ankara'nın Çankaya ilçesinde doğdu. İlköğretimini 1995-2003 yılları arasında Rize'de tamamladı. Lise öğrenimini Çorum Anadolu Öğretmen Lisesi'nde 2007 yılında tamamlayan yazar aynı yıl Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'ne girdi. 2011 yılında lisans eğitimini bitirip aynı yıl Sakarya Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. 2013 yılında Amasya ili Ezine Pazar Atatürk Ortaokuluna Türkçe öğretmeni olarak atandı. Türkçe eğitimi, halk edebiyatı ve folklore ilgi duyan yazar halen bu okulda görev yapmaktadır.

Elektronik posta: capoglu.erhan@hotmail.com